సవ్యభిచారః।

శ్రీగణాధిపతయే నమః। అఖిలభూతసంశయధర్మితావచ్ఛేదకతా యా తృణధర్మేః పర్యాప్తా తాదృశధర్మావచ్ఛిన్నవిశేష్యతానిరూపితయత్ప్రకారావచ్ఛిన్నప్ర
కారకజ్ఞానత్వం సంశయజనకతావచ్ఛేదకం తద్రూపవత్త్వం వివక్షితం। తత్ర పర్యాప్త్యధికరణతాపత్రి వహ్నినిత్యత్వతదభావవిషయకజ్ఞానవానయం
నిత్యో న వేతి సంశయం ప్రతి ఇదం త్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యకనిత్యత్వతదభావవిషయకజ్ఞానప్రకారకజ్ఞానత్వేన జనకతయా నిత్యత్వసాధ్యకజ్ఞానా
౧ దిశోత్తోక్తసవ్యభిచారత్వాపత్తిః। అత్ర పక్షేదక[illegible]బంధరూపమివ సప్రివంధూమత్వప్రకారకాలీన వహ్నిమాన్న వేతి సంశయజనక
తావచ్ఛేదకీభూతవిషయతాంతఃపాతిపర్వతత్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యతానిరూపితధూమత్వావచ్ఛిన్నప్రకారతాం గాం అఖిలభూతసంశయధర్మితా
వచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్యధికరణధర్మావచ్ఛిన్నవిశేష్యతానిరూపితతాపదత్వాప్తిరతస్తాదృశధర్మావచ్ఛిన్నవిశేష్యతానిరూపితయద్రూపావచ్ఛిన్నప్రకా
రతాఖిలభూతసంశయజనకతానతిరిక్తవృత్తిస్తద్రూపవత్త్వమేవ వివక్షితమితి వాచ్యం తథాసతి నిత్యత్వతదభావవిషయకజ్ఞానవానయ
ం జ్ఞానవా[illegible] నిత్యజ్ఞానయుతాదృశవిశేష్యతానిరూపితశుద్ధజ్ఞానత్వావచ్ఛిన్నప్రకారతాం గా నిత్యత్వతదభావవిషయకజ్ఞానవా● నయం నిత్యో

నవేతిసంశయజనకతానతిరిక్తవృత్తిత్వేననిత్యోజ్ఞానాదిత్యత్రాతివ్యాప్తిరతో౽నతిరిక్తవృత్తిత్వం విశేష్యాయస్యరూపేణసంబంధరూపావచ్ఛేదకత్వస్యనివే
శనయత్వాత్ ధూమవత్త్వవత్ తత్కాలసపక్షో వహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యాదావతివ్యాప్తేః పునస్తత్ఫలసంశయధర్మితావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నముఖ్యవిశేష్యతానిరూ
పితయద్రూపావచ్ఛిన్నప్రకారతాసంశయజనకతావచ్ఛేదకేతి విపక్షేణైవవారణాత్ అథ నిత్యత్వానిత్యత్వవిషయకజ్ఞానవానయం నిత్యత్వానిత్య
త్వవిషయకజ్ఞానవానితి జ్ఞానయత్తాదృశవిశేష్యతావిశిష్టజ్ఞానత్వావచ్ఛిన్నప్రకారతాయా అపి ఇదంత్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యతానిరూపితతాదృశప్రకారతా
త్వేన[illegible]నావచ్ఛేదకత్వేన తత్రాతివ్యాప్తిరశక్యవారణా నచాఖిలభూతసంశయధర్మితావచ్ఛేదకతాకుక్ష్యావృత్త్యధికరణధర్మావచ్ఛిన్నవిశేష్యతావ
వచ్ఛిన్ననిరూపకతాకత్వవిశిష్టయద్రూపావచ్ఛిన్నప్రకారతాత్వం సంశయజనకతావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకం తద్రూపవత్త్వవివక్షేణైన దోషః। ఇదంత్వ
మాత్రావచ్ఛిన్నవిశేష్యతాత్వావచ్ఛిన్ననిరూపకతాకత్వఘటితరూపస్యతాదృశావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకత్వేననిత్యత్వవిషయకజ్ఞానవదిదంత్వావ
చ్ఛిన్నవిశేష్యతాత్వావచ్ఛిన్ననిరూపకతాకత్వవిశిష్టప్రకారతాత్వస్యతాదృశజనకతావచ్ఛేదకతానవచ్ఛేదకత్వాదితివాచ్యం నిత్యత్వానిత్యత్వ

విషయకజ్ఞానపదిదం త్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యతాత్వావచ్ఛిన్ననిరూపితాయా ఏకవృత్తితయా ఇదంత్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యతాత్వేన తాదృశజనకతావచ్ఛేదక
తావచ్ఛేదకత్వాత్। తాదృశప్రకారతాత్వస్య జనకతావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకతాప్రవిశిష్టస్య ఇతరాంశజనకతావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకత్వాత్ యదవతాదృ
శధర్మస్య జనకతావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకతాపర్యాప్తిర్నివిశతే తదా విశిష్టే ఘటే ఉక్తతాదృశవిశేష్యతాత్వావచ్ఛిన్నత్వస్య జనకతావచ్ఛేదకకోటా
వనంతర్భావాదతివ్యాప్తివారణేష్యసంభవః లాఘవేన తద్ధర్మావచ్ఛిన్నవిశేష్యతానిరూపితప్రకారతాత్వేనావచ్ఛేదకత్వసిపకారేగ్రౌమోఘత్వావ
నవచ్ఛేదకీభూతవిశేష్యతాత్వావచ్ఛిన్నత్వాంతర్భావే [illegible] జనకతావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకత్వస్య పర్యాప్తేరసంభవాత్। ఏతస్త్రానుమితిగ్రంథే ప్ర
కారాంతరానుసరణేన గౌరవమిత్యత్రభట్టాచార్యైరస్పష్టీకృతమితి చేన్న ఘటత్వభూతలసంశయోయాయసాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నకోటికతానిరూపిత
తా విశేష్యవిశిష్టస్య యాదృశయత్పక్షసంసర్గావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాతన్నిరూపితావచ్ఛేదకత్వనిష్ఠావచ్ఛేదకత్వనిరూపకముఖ్యవిశేష్యత్వనిష్ఠావచ్ఛేదకతాన్ని త
రూపితావచ్ఛేదకతావత్ప్రకారతావచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్యధికరణరూపవత్త్వస్య వివక్షణీయత్వేన ఘావంజస్యాత్। తాదృశకోటితానిరూపిత

విశేష్యతావ్యక్తిష్వం ఏకావచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్యవచ్ఛేదకీభూతధర్మావచ్ఛిన్నపర్యాప్తికత్వస్యవిశిష్టసంశయత్వే ఇతి తద్ధర్మావచ్ఛిన్నజన్యతానిరూపి ఘ
తజ్జనకతానిరూపితత్వోభయసంబంధేన అత ఏవ నిత్యత్వానిత్యత్వవిషయకజ్ఞానవానయం నిత్యోనవా అయం అనిత్యోనవేత్యాకారకస
మూహాలంబనసంశయమాదాయ నాతివ్యాప్తిః ఏతత్సంశయీయం విశిష్టజ్ఞానవదిదం తావచ్ఛిన్నవిశేష్యతాఘటితధర్మావచ్ఛిన్నజ
న్యతానిరూపితజనకతానిరూపితత్వస్య ఇదంత్వవృత్తితాదృశావచ్ఛేదకత్వేన తత్తద్విశేష్యతా [redacted] వచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్యవచ్ఛేదకతా
వత్త్వముదాయ తావచ్ఛిన్నత్వాత్ । ఏతత్సంశయీయేదంతావచ్ఛిన్నవిశేష్యతావచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్యవచ్ఛేదకధర్మావచ్ఛిన్నపర్యాప్తికత్వే ఏతాదృ
శవిశేష్యతాశాలిసంశయత్వావచ్ఛిన్నజన్యతానిరూపితజనకతానిరూపితత్వాభావాత్ ఉక్తే సత్యత్ఫలీభూతసంశయీయ ఇదంత్వావచ్ఛేదకావ
చ్ఛిన్నఘటితానిరూపితయద్విశేష్యతానిరూపితావచ్ఛేదకతాయా తాదృశధర్మపర్యాప్తితాదృశధర్మావచ్ఛిన్నవిశేష్యతా విశిష్టా ముఖ్య
యాం తద్విశేష్యతాశాలిసంశయత్వావచ్ఛిన్నజన్యతానిరూపితజనకతావచ్ఛేదకీభూతప్రకారతావచ్ఛేదకతాపర్యాప్తి

సప్త॥ శం॥ నిరూపితత్వమర్థః। వ్యాప్త్యంశే నిరూపితత్వస్య వృత్తిభేదప్రతియోగితావచ్ఛేదకతాయాః ఉభయసంబంధేన। భేదప్రతియోగితావ
చ్ఛేదకత్వం పక్షనిరూపితావచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్యధికరణధర్మావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాకత్వసంబంధేన। అతో న సత్ప్రతిపక్షదోష ఇత్యా
హుః। తన్న చింత్యం। అన్వయే నిత్యత్వానిత్యత్వవిషయకజ్ఞానవానయం నిత్యో న వా అయం ఘటో నిత్యో న వేత్యాకారకసంశయమాదా
2 య జ్ఞానపటితావత్ప్రాప్తిప్రకారతాభ్యాం తద్ధర్మావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాకవిశిష్టతాకయత్కించిత్సంశయత్వావచ్ఛిన్నజన్యతానిరూపి
తజనకతాయాః తద్ధర్మనిష్ఠావచ్ఛేదకతానిరూపకవిశిష్టతానిరూపితప్రకారతాత్వేనావచ్ఛేదకాయాః ప్రకారతాతదవచ్ఛేదకతా
పర్యాప్త్యధికరణత్వం వివక్షణీయమిత్యాహుః॥ అపరే తు విశిష్టతావిశిష్టవిశిష్టతాశూన్యత్వం ఖిలసంశయవిశేషణం విశే భూః
ష్యతావ్యాప్త్యం పక్షనిరూపకజ్ఞానీయత్వస్యభిన్నత్వస్యావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నత్వేతరప్రతియోగిసంబంధేనేత్యాహుః॥ ॥ నిత్యత్వతదభావ
నేహసంవలిత ప్రమేయత్వవాన్ నిత్యత్వతదభావవిషయకజ్ఞానవానయమిత్యాది జ్ఞానజన్యసాధ్యతదభావవిష

యత్కించిత్కోట్యుపస్థితిమాదాయాతివ్యాప్తివారణాయ । అథవా సాధ్యసంశయజనకతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నత్వమేవ జన్యతాయాం నివేశనీయ
ం అవ్యవహితోత్తరత్వసంబంధేన సాధారణధర్మవత్ప్రకారతాశాలిజ్ఞానవిశిష్టతయోత్పత్తిమత్త్వరూపతాదృశజన్యతా
వచ్ఛేదకధర్మవిపక్షసంశయజనకతావచ్ఛేదకతా న తు తాదృశజ్ఞానజన్యకోట్యుపస్థితిత్వం జన్యతాపేక్షయా
తద్ఘటకావ్యవహితోత్తరత్వస్య లఘుత్వాత్ అతఏవాత్మాశ్రయః సాధారణధర్మవత్ప్రకారతాకజ్ఞానజన్యత్వే
స్య సాధారణధర్మవత్ప్రకారతాశాలిజ్ఞానజన్యతానవచ్ఛేదకత్వేఽపి న క్షతిరితి గదాధరః ॥ అత్ర సంశయజ
నకతావచ్ఛేదకకోటౌ సాధారణజ్ఞానజన్యత్వస్య నివేశే ఇష్టకృతే న క్షతిః ॥ తత్రాహ । సంశయజనకతావచ్ఛేదకకోటిప్రవిష్టా
యాం సాధారణధర్మవజ్జ్ఞానజన్యతా తద్ఘటకావ్యవహితోత్తరత్వసంబంధావచ్ఛేదకతాకజన్యతానిరూపితజనకతాశ్ర
యవిశేషధర్మవత్తాజ్ఞానవిషయత్వరూపాం యత్ర పర్యవసితలక్షణఘటకమస్త్వేవ సంశయజనకతావచ్ఛేదకతాయాం పర్యాప్తిని

సవ్య॥శం॥ నివేశోపి తత్తత్తదాశం భవ ఏవ షేతిరితి వాచ్యం। జనకతావచ్ఛేదకతాయాస్తత్ర ప్రయోజనవిరహేణాపర్యాప్తిర్న నివేశత
ఇతి స్వేయమపోక్తత్వాదితి చేన్న। అవ్యవహితోత్తరత్వఘటితత్వసత్త్వ ఏవ తదవిశేషయాऽవ్యవహితోత్తరత్వస్య లఘు
త్వాదితజ్జనకతావచ్ఛేదకకుక్షిప్రవిష్టాయా జన్యతాయాం యద్వ్యతిరిక్తత్వం తదా జన్యతావచ్ఛేదకాऽవ్యవహితోత్తర
౪ త్వస్య లఘుత్వవిరహేణ తస్యా జనకతావచ్ఛేదకత్వస్య దుష్పరిహార్యత్వాత్। అతస్తన్నతదుపసంక్రాన్త్య జన్యతాయామవ్యవహి
తోత్తరత్వఘటితత్వ [illegible] మంశేకృతైరేవ జన్యతావచ్ఛేదకయా తద్ఘటకావ్యవహితోత్తరత్వస్య లఘుత్వాదితి గ్రంథాభిధానాత్
తత్త్రయమిత్యాది గ్రంథాభిప్రాయస్తు యతో జన్యతాయా నాతిరిక్తత్వం అతో నాశం భవ ఏవ షేతిరితి నివృత్తిధ్రాశయః
॥ ॥ సాధ్యావిశేషణాకోऽపక్షే తివృత్తి సాధ్యసంబంధే జనకతానియతం యజ్జన్యత్వం తన్నిరూపితాయాం సాధ్యావిశేష
ణాకోऽపక్షే త్వవృత్తి సాధ్యసంబంధే జనకతానియతం యజ్జన్యత్వం తన్నిరూపితాయాం జనకతాయామవచ్ఛేదకీభూ

తాయాః ప్రకారతాత్వస్యాపి వర్తితత్వాదినా ఽఖిలైత్రపక్షమహసాధ్యసందేహహేతు జనకతాయాం సాధ్యసందేహత్వావచ్ఛిన్నజన్యతానిరూపితత్వే
లాఘవాయ ద్వితీయం చ తత్పక్షే ఽపి ఘటతే నాయం ప్రకారస్తత్త్వాదితి విరుద్ధవహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యాదివ్యాప్త్యనంతత్వాభావవద్వృత్తి
ద్రవ్యత్వవద్వృత్తిసత్త్వవానిత్యాది జ్ఞానప్రకారతామాదాయ వహ్నిమద్వృత్తివహ్న్యభావవత్ప్రాగభావవద్వృత్తిధూమవానిత్యాదిజ్ఞానప్రకారతా
౭ మాదాయ ఘనాతివ్యాప్తేశ్చ యత్తదవ్యయం చ ప్రాగుక్తక్రమేణ ప్రాగుక్తాతివ్యాప్తివారణాయ ఉక్తమయూఖాలంబనసాధ్యాభావవిషయకత్వ
పక్షేతరసాధ్యవిషయకత్వావచ్ఛిన్నత్వావచ్ఛిన్నజనకతాయాః కసాధ్యాభావో ఽపక్షేతి తత్త్వావచ్ఛిన్నజనకతాయాం సత్తాద్రవ్యత్వాద్ధూమవాన్ వ విషయకత్వా
వచ్ఛిన్నజన్యత్వం హేత్వసత్త్వాత్ నసామాన్యత్వవాన్ గౌరవ ఇత్యాది సంశయత్వావచ్ఛిన్నజన్యతానిరూపితా అత ఏవ సాధ్యవిశేషణకత్వవానితి
జ్ఞానవృత్తియోగ్యత్వధర్మిగతాపక్షేదక...ప్రకారకజ్ఞానత్వావచ్ఛిన్నజనకతా తన్నియతోత్పత్తిశక్తిప్రత్యక్షాదిసాధారణబుద్ధిత్వావచ్ఛిన్నజన్య
తానిరూపితాయా అన్యత్వప్రకారకజ్ఞానత్వావచ్ఛిన్నాజనకతాతత్పక్షేదకీభూతాయాః నాత్వాభావవద్వృత్తి...సత్త్వవానితి జ్ఞాన

సవ్య॥సంశ॥ యత్ప్రకారతాతామాదాయ నాశకత్వాదివిరుద్ధపక్ష్యభావపక్షూయవాన్ పక్షోయాన్న్వేతత్వాదిసంశయమాదాయపక్షోయాన్ధూమాది
త్వాదివ్యాప్త్యగ్రాతివ్యాప్తిః నయముఖ్యవిశేష్యతావచ్ఛిన్నత్వం ద్వితీయజన్యతాయాం నివేశ్యాతివ్యాప్తిప్రకారసంశయేతివాచ్యం పక్ష్యభావపక్షూ
యవాన్పర్వతోపక్షోయాన్నవేత్యాకసంశయత్వావచ్ఛిన్నజన్యతానిరూపితధర్మితావచ్ఛేదకప్రకారకజ్ఞానత్వావచ్ఛిన్నజనకతానిరూ
ఖి తవిశిష్టానుమితికప్రతిబంధకసామాన్యబుద్ధిత్వావచ్ఛిన్నజన్యతానిరూపితజనకతావచ్ఛేదకీభూతాయాపక్షోయత్ప్రకారపక్ష్యభావపక్షూ
యవాన్పర్వతఇతిజ్ఞానప్రకారతామాదాయపక్షోయాన్ధూమాదిత్వాదివ్యాప్త్యైవంశత్వావిరుద్ధహేతివ్యాప్తిరితివాచ్యంపక్ష
యసంశయావచ్ఛిన్నస్తుతిత్వనిష్ఠావచ్ఛేదకతాకత్వస్య ద్వితీయజన్యతాయాంజ్ఞానత్వావచ్ఛిన్నత్వస్యానివేశ్యత్వాత్॥ ననుసాధ్య
ంశాత్మవచ్ఛిన్నప్రకారకజ్ఞానత్వావచ్ఛిన్నజన్యత్వావచ్ఛేదకరూపావధితోత్తరత్వస్యావశ్యం నివేశ్యతయాసాధ్యవిషయకోపస్థితత్వా
వచ్ఛిన్నత్వం ననివేశ్యం ఎవంసాధ్యసంశయజనకతాయావుక్తిరీతిమాత్రేణత్వేనతాదృశజన్యతాయాం నియతత్వసంభవ

౧ కాద్యత్వసంశయజనకతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న

అత ఏక కల్పాంతరమాహ సాధ్యాభావవిశేష్యకత్వఘటితధర్మావచ్ఛిన్నజన్యతానిరూపితాయాం తదవచ్ఛిన్నసాధ్యవిశేష్యకత్వఘటితధర్మా
వచ్ఛిన్నసాధ్యసంశయజనకతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నజన్యతానిరూపితాయాం జనకతాయాం అవచ్ఛేదకతాయాం ప్రకారతా తద్వత్త్వమితి వక్ష్య
తదర్థ ఇతి। ప్రథమసంశయపదం సంశయమాత్రపరం మానసభ్రమాదిత్యాపత్తేః సంయోగేన వహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యాదౌ కాలికేన వహ్నిత్వాభావవద్వృత్తిత్వే తుల్యత్వాజ్జ్ఞానయోగ్యా
నతాతి వ్యాప్తివారణాయ సంశయ సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధావచ్ఛిన్నత్వం తాదృశసంశయజనకతానివేశనేనాతివ్యాప్తివారణాయ సమవేతవృత్తి
సంశయవిశేష్యవిషయకత్వనివేశనమితి వాచ్యం। విశేషణతయా సాధ్యాభావవిశిష్టత్వం యాం వహ్న్యభావమో తావతి వ్యాప్తిః కాలికేన
సంయోగసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకధూమాభావాభావస్యాపి విశేషసంశయజనకతావచ్ఛేదకత్వవిశేషణ తదంతర ధూమాభా
వవానవిత్యాదిసంశయజనకతావచ్ఛేదకతాయాః సత్వాత్ ద్వితీయసంశయపదం తు గోత్వవాన్ స్పందత్వాదిత్యాదౌ విరుద్ధే కాలి
కేన గోత్వవైశిష్ట్యసంశయం సాధ్యతావచ్ఛేదకసమవాయసంబంధేన సాధ్యసంశయం వా యః కాలికేన గోత్వవత్త్వప్రతియోగిసమవాయసం

సవ్యభి॰। సంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగినిరూపితాభావవద్వృత్తిత్వ అత్ర త్వవాలి జ్ఞానీయప్రకారతాయాం తద్విశేష్యతాద్వైశిష్ట్యావగాహిత్వేన జనకతావచ్ఛేదక
త్వాదతివ్యాప్తివారణాయ। సమవాయేన తావచ్ఛేదకసంసర్గావచ్ఛిన్నఘటత్వాత్మకసంశయజనకత్వస్యానివేశాన్నాతివ్యాప్తిరితి భావః
విశేషణతయా ఘటత్వాభావవద్వృత్తిత్వాయాం ఘటత్వాదిమత్తావతివ్యాప్తేః। కాలికేన ఘటత్వాభావవద్వృత్తిత్వవిశేషణతయా
౮ కాలికసంసర్గావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకతదభావాభావకోటికసంశయజనకత్వాంశాప్రసిద్ధి ఇతి జనకతాయాం కాలికేన ఘటత్వాభావ
వద్వృత్తి విశేషణతావిశేషసంబంధావచ్ఛిన్నఘటత్వాభావాభావవద్వృత్తి ఘటత్వవానిత్యాది జ్ఞానీయఘటత్వప్రకారతాయాం అవ
చ్ఛేదకతాపత్తేః అత్ర ఘటత్వవద్వృత్తిత్వమిత్యలం నిరుక్తవస్తునిర్వాచనకసంశయంప్రతిధర్మితావచ్ఛేదకప్రకారకజ్ఞానముద్రయా
జనకతాతదవచ్ఛేదకీభూతవిషయతాంతర్గతతావిశిష్టవైశిష్ట్యావగాహిత్వావచ్ఛిన్నజన్యతానిరూపితజనకతావచ్ఛేదకీ
భూతాయాం తత్త్వాభావవద్వృత్తిత్వప్రకారతాయాం నిరుక్తప్రకారకత్వాదివ్యాప్తివారణాయ జనకతాయాం

సాధ్యవిషయకత్వావచ్ఛిన్నత్వం నివేశితం। నను హేత్వాభాసానాం త్వవదక్షైవ ష్ఠాతలం హేత్వవన్నవేత్యాకారకసంశయస్యక్షమితావచ్ఛేదకప్ర
కారకజ్ఞానముద్రయా సాధ్యవిషయకత్వఘటితధర్మావచ్ఛిన్నజనకతావచ్ఛేదకహేటిప్రవిష్టాంశత్వవిశిష్టప్రకారతావసా హేత్వావచ్ఛిన్న
జన్యతానిరూపితజనకతావచ్ఛేదకహేత్వభావవద్వృత్తిత్వాంశత్వాది జ్ఞానీయప్రకారతామాదాయ ప్రాగుక్తాతిప్రసఙ్గో దుర్వార
ఏవ। ఏతదస్వరసలాఘవాభ్యామేవ సాధ్యముఖ్యవిశేష్యకత్వావచ్ఛిన్నేతి। నను సాధ్యముఖ్యవిశేష్యకత్వావచ్ఛిన్నజనకతానివేశేఽపి అవ్యాప్త్య
దవ్యత్వవద్వాత్వాం హేత్వవన్నవేతిసంశయజనకతామాదాయ ప్రాగుక్తాతివ్యాప్తేర్దుర్వారత్వేవేతి వాచ్యం ఏతదస్వరసేనాపి సాధ్యవి
షయకత్వఘటితధర్మావచ్ఛిన్నజనకతావచ్ఛేదకో యో ధర్మస్తదవచ్ఛిన్నజన్యతానిరూపితానాం యాసాం తదవచ్ఛిన్నప్రకారతావ
చ్ఛేదకసాధ్యాభావవిషయకత్వఘటితధర్మావచ్ఛిన్నజనకతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నజన్యతానిరూపితానాం యాసాం జనకతానామవ
చ్ఛేదకీభూతప్రకారతావత్త్వమితి కల్పస్యాప్యుక్తత్వాత్ నచైతత్కల్పే సాధ్యాభావవిషయకత్వఘటితధర్మావచ్ఛిన్నజనకతావచ్ఛే

కత్వనివేశనం వ్యర్థమితి వాచ్యం కాలికేన వహ్నౌ తదభావసహచరితధూమవానితి జ్ఞానీయప్రకారతాయాః అపి కాలికేన వహ్నౌ కోటిక
సంశయజనకావచ్ఛేదకత్వాత్తాదృశాయా వహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యాదివ్యాప్త్యా అతివ్యాప్తివారణాయ తత్సార్థకత్వాత్ । న చ సాధ్యతావచ్ఛేదకస
ంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావవిషయకత్వఘటితధర్మావచ్ఛిన్నత్వనివేశేనైవాతివ్యాప్తివారణసంభవే వ్యర్థం సాధ్యాభావవత్
౨ దేనేతి వాచ్యం మహానసీయవహ్నౌ తాదృశవహ్న్యభావసహచరితధూమవానితి జ్ఞానీయప్రకారతామాదాయ వహ్నిమాన్ ధూమాది
త్యాదావతివ్యాప్తేః । న చ సాధ్యతావచ్ఛేదకాతిరిక్తప్రకారతానిరూపితవిశేష్యతానవచ్ఛిన్నత్వం సాధ్యవిషయకత్వఘటితే త్వత్ర సాధ్యవిష
యతాయాం నివేశనీయం తావతైవ నాతివ్యాప్తిరితి వాచ్యం ఏకత్రద్వయమితి రీత్యా వహ్న్యంశే మహానసీయత్వవహ్నిత్వోభయాభావ
వాన్ మహానసీయవహ్నిః తదభావకోటికసంశయమాదాయాతివ్యాప్తితాదవస్థ్యాత్ । న చ సాధ్యవిషయతాయాం సాధ్య
తావచ్ఛేదకాతిరిక్తనిష్ఠప్రకారతానిరూపితత్వం నివేశనీయం తావతైవ నాతివ్యాప్తిరితి వాచ్యం సామానాధికరణ్యసంబంధేన మ

హౌనశ్చయత్వవిశిష్టపక్షే తాదవచ్ఛిన్నస్యైకోటికసంశయమాదాయ ప్రసక్తాతివ్యాప్తితాదవస్థ్యాత్ । నన్వేవమపి సాధ్యవిషయతాయాం సా
ధ్యతావచ్ఛేదకనిష్ఠనిరవచ్ఛిన్నప్రకారతానిరూపితత్వస్య నిరవచ్ఛిన్నసాధ్యతావచ్ఛేదకతాకస్థలే అవచ్ఛిన్నసాధ్యతావచ్ఛేదకతాకస్థలే చ సాధ్య
తావచ్ఛేదకపర్యాప్తావచ్ఛేదకతాకప్రకారతానిరూపితత్వస్య నివేశాదితి వాచ్యం తావతాపి వకోటికత్వభావాత్ సాధ్యాభావవిషయకత్వత్ర
సాధ్యతావచ్ఛేదకపర్యాప్తావచ్ఛేదకతాకప్రతియోగితాకాభావవిషయకత్వస్య నివేశనైవాతివ్యాప్తివారణే తదపేక్షయా ప్రాగుక్తాతిప్ర
యాక్షేపాతిగౌరవాన్నేతి సర్వమనాకులం ॥ నన్వేవమప్యేతత్కల్పేపి వహ్న్యభావకాలీనఘటవద్వృత్తితాదృశఘటాభావవద్వృత్తి
ధూమవానితి జ్ఞానప్రకారతామాదాయ ప్రాగుక్తాతివ్యాప్తిర్దుర్వారైవేతి వాచ్యం సాధ్యాభావవిషయకత్వావచ్ఛిన్నత్వేన సాధ్యాభా
వవద్వృత్తిత్వప్రకారకతావచ్ఛిన్నత్వస్య వివక్షితత్వాత్ । అత్ర కల్పే సంశయత్వం న నివిష్టం కింతు పక్షే సంశయజనకేతి పాఠో
దృశ్యతే న చ మూలే సాధ్యసందేహ ఇతి పాఠమనురుధ్య ॥ తదవచ్ఛిన్నప్రకారతావచ్ఛేదకత్వం చ తదవచ్ఛిన్నాన్యసమవధానత్ర

యుక్తఫలోపధాయకత్వాభావవత్త్వావచ్ఛిన్నకత్వమిత్యత్ర తదవచ్ఛిన్నస్వావచ్ఛిన్నజనకతానిరూపితజన్యతాశాలిత్వస్వాభావవద్వృత్తిత్వస్వ
ఘటకధర్మావచ్ఛిన్నజనకతానిరూపితజన్యతాశాల్యుత్పత్తిమత్త్వోభయసంబంధేన ధర్మవిశిష్టాన్యత్వం తదవచ్ఛిన్నాసమవధానమ [ప్రయుక్త]
త్వత్రప్రయోజకతాయాం తదవచ్ఛిన్నాభావవత్త్వావచ్ఛిన్నాభావవత్త్వం వా నివేశ్యం। స్వావచ్ఛిన్నకత్వే త్వత్ర స్వావచ్ఛిన్నస్వకాలోత్పత్త్యుభయ
సంబంధేన ధర్మవిశిష్టాన్యత్వం నివేశ్యం ఉత్పత్తిమత్త్వం చ సామానాధికరణ్యసమానకాలీనత్వోభయసంబంధేనస్వాప్యం జన్యతా
వచ్ఛేదకత్వావచ్ఛిన్నాప్రాప్త్యా। అత ఏవ స్వసమానాధికరణాభావప్రతియోగితద్ధర్మావచ్ఛిన్నాసమవధానప్రయుక్తత్వవిశిష్టతదవ
చ్ఛిన్నాసమవధానప్రయుక్తత్వం వివక్షణీయం తదవచ్ఛిన్నే ప్రాగుక్తవిశేషణం న దేయం తేన సాధ్యావృత్తిధర్మవత్త్వాజ్ఞానే
న సాధ్యవదవృత్తిధర్మవత్త్వాజ్ఞానే నవయత్రోత్పత్తిజనితా తాదృశోత్పత్తిమాదాయ సాధ్యాభావవద్వృత్తిమత్త్వాజన్యో
త్పత్తికాలీనసాధ్యాభావవదవృత్తిమత్త్వాజ్ఞానజన్యోత్పత్తిమాదాయ సాధ్యాభావవద్వృత్తిహేతుమత్త్వాజ్ఞానజన్యోత్పత్తిత్వ

స్మృతత్వాదేః కారితావచ్ఛేదకప్రవేశం వినా నాస్తీతి విభావనీయం ॥ ॥ యద్రూపావచ్ఛిన్నవిషయకనిశ్చయత్వం ప్రకృతానుమితిప్రతిబంధకతా
శూన్యపక్షధర్మతాజ్ఞానకాలీనజ్ఞానావృత్తి తద్రూపావచ్ఛిన్నత్వం - అథవా యద్రూపావచ్ఛిన్నవిషయకనిశ్చయత్వవ్యాపకం ప్రకృతాను
మిత్యప్రతిబంధకత్వపక్షధర్మనిష్ఠహేతుమత్తాజ్ఞానకాలీనత్వోభయాభావః తద్రూపవత్త్వమితి భట్టాచార్యైరుక్తం ॥ అత్రా
త్రాప్రదత్తపదిశామానాధికరణ్యేన వహ్నిసాధ్యకజలాదిహేతుకస్థలే వహ్నివ్యాపకీభూతాభావప్రతియోగి జలరూపసాధారణ్యే
ఽవ్యాప్తిః సామానాధికరణ్యేన హేతుమత్తానిశ్చయకాలీనతాదృశసాధారణ్యవిషయకనిశ్చయే తాదృశానుమితిప్రతిబంధకత్వస్య
శ సత్వాత్ న చ సామానాధికరణ్యేన సాధ్యస్థలే వ్యవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేన హేతుమత్తాజ్ఞానకాలీనత్వం నివేశ్య తాదృశసాధారణ్యే ఽవ్యా
ప్తివారణీయేతి వాచ్యం। సామానాధికరణ్యేన హేతుమత్తాస్థలే సామానాధికరణ్యేన హేత్వభావవత్పక్షే కతివ్యాప్త్యాపత్తేః అవచ్ఛేదకా
వచ్ఛేదేన హేతుమత్తానిశ్చయకాలీనత్వ తాదృశహేత్వభావవిషయకనిశ్చయపదేన ధర్తవ్యతయా తాదృశహేతుమత్తాజ్ఞాన తత్ర
౧ జ్ఞానస్యాహార్యతయా తత్కాలీనత్వఘటితమశక్యత్వే యా తాదృశజ్ఞానకాలీనజ్ఞానత్వే యద్రూపావచ్ఛిన్నవిషయక

కాలీనత్వస్యాసత్వాదితి చేన్న అసాధారణ్యవిషయకజ్ఞాననిష్ఠవిశేషధర్మతా జ్ఞానకాలీనత్వానుమిత్యప్రతిబంధకత్వోభ
యాభావస్యైవ వివక్షితత్వాత్ న చాసాధారణ్యవిషయకత్వప్రకృతానుమిత్యప్రతిబంధకత్వోభయాభావస్యైవ పక్షవ్యా
వృత్తిమితి వాచ్యం ధర్మిభేదేనాన్వయరక్త్వభావాత్ న చ వహ్నివ్యాపకీభూతాభావప్రతియోగి జలం వహ్నిమజ్జలాదిత్యాదౌ
౯ సామానాధికరణ్యేన వహ్నిసాధ్యకేక్షలి సామానాధికరణ్యేన హేత్వభావవత్వసే ఇతి వ్యాప్తేః తాదృశజ్ఞానస్యాసాధారణ్యవిషయ
కత్వేన యథోక్తోభయాభావస్యాసత్వాదితి వాచ్యం అసాధారణ్యవిషయతానంతర్గతవిషయతాశాలిజ్ఞాననిష్ఠతాదృశవి
శేషధర్మికత్వే హేతుమత్తానిశ్చయకాలీనత్వోభయాభావస్యైవ వివక్షితత్వాత్ అత్రేదం చింత్యతే హ్రదో వహ్నిమాన్ జలాది
త్యాదావసాధారణ్యే వ్యాప్తిః వహ్నివ్యాపకీభూతాభావప్రతియోగి జలం వహ్నిమదిత్యాకారకస్య తాదృశజలాంశే వహ్ని
భ్రమాత్మకజ్ఞానస్యాసాధారణ్యవిషయతానంతర్గతవిషయతావత్వేన తాదృశోభయాభావస్య తత్రసత్వాదితి చ

కేచిత్తు సమస్త్రైవ పక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛేదేన హేతుమత్తానిశ్చయకాలే సత్త్వఘటితోభయాభావవత్త్వమేవ నివేశ్యం సామానాధికర
ణ్యేన హేతుమత్తాస్థలే సామానాధికరణ్యేన హేత్వభావవత్పక్షేతివ్యాప్తివారణాయ యద్రూపావచ్ఛిన్నవిషయతాయాం జ్ఞానవైశిష్ట్యా
వచ్ఛిన్నత్వ అసాధారణ్యవిషయకత్వానవచ్ఛిన్నత్వోభయాభావవత్ప్రతిబంధకతాయాః స్వరూపసంబంధరూపావచ్ఛేదకత్వం నివే
శ్యం నచైవం వహ్నివ్యాప్యపక్షే భూతాభావప్రతియోగి జలం వహ్నిమజ్జలాదిత్యాదౌ సామానాధికరణ్యేన హేతుతాస్థలే సామానాధికరణ్యే
న హేత్వభావవత్పక్షే ఽతివ్యాప్తిః వహ్నివ్యాప్యపక్షే భూతాభావప్రతియోగి జలం జలాభావవదిత్యాదిజ్ఞానీయతాదృశహేత్వభావవత్ప
క్షవిషయతాయా అసాధారణ్యవిషయకత్వావచ్ఛిన్నప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వాదితి వాచ్యం తదంతర్గతప్రతియోగిత్వప్ర
కారతానిరూపితవిశేష్యతాయా అపిప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకతయా తాదృశజలాభావత్వావచ్ఛిన్నప్రకారతానిరూపితవి
శేష్యతాయాస్తతోభిన్నత్వేన తద్విషయానవకాశాత్ నచైవమనుమిత్యప్రతిబంధకత్వఘటితోభయాభావదళవైయర్థ్య

అవ్యాప్యవృత్తిత్వప్రకారానాస్కందితనిశ్చయత్వేనప్రతిబంధకత్వం

సప్త॥ శష॥ మితి వాచ్యం వృక్షః కపిసంయోగీ న వేత్యాదిత్యాదౌ సంయోగాభావవద్వృక్షే ఇతివ్యాప్తిమాసర్గస్యాయ తద్ధర్మత్వావచ్ఛిన్న యద్ధర్మావచ్ఛి

న్నవిషయకత్వవ్యాపకప్రతిబంధకతాకం యద్రూపం తద్రూపావచ్ఛిన్నవిషయతాభిన్నాయా అవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేన హేతుమత్తాగ్ర

తద్ధి హప్రతిబంధకతావచ్ఛేదక [redacted] విషయతాభిన్నత్వం తద్రూపావచ్ఛిన్నవిషయత్వే నివేశ్యం అతో న కోఽపి దోష ఇత్యాహుః పరే త్వవ

౧౦ చ్ఛేదకావచ్ఛేదేన హేతుమత్తాగ్రహకాలీనత్వఘటితోభయాభావ ఏవ అసాధారణ్యం తత్ర హేత్వాయా నివేశనీయః సామానాధి

కరణ్యేన హేత్వభావవత్వృక్షే ఇతి వ్యాప్తిశంకైవ న జాయతే యత్ర భావి జ్ఞానమప్రమా ఇతి తత్ర సామానాధికరణ్యేన హేత్వభా జ్ఞానం

వవత్వక్ష నిశ్చయస్తతో అవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేన హేతుమత్తానిశ్చయః తత్రాప్రామాణ్యాభావావచ్ఛేదకీభూతపక్షేణావచ్ఛేదేన తన్నిశ్చ

యేవుభయకోటిసద్భావస్యాప్తేరేవ తు అప్రామాణ్యాభావావచ్ఛేదకపక్షేణావచ్ఛేదేన్యోభయాభావో నివేశనీయః న చ య

త్ర జ్ఞానస్య పక్షత్వం పుష్పాదేస్సాధ్యత్వం ప్రకారతాభావస్య హేతుత్వం తత్ర తదభావవద్విశేష్యకత్వావచ్ఛిన్నతత్ప్రకారక

త్వరూపాప్రామాణ్యగ్రహే హేతుమత్త్వాగ్రహో శావ్యహో కృతంయాం తత్ర సాధ్యా నాధికరణ్యేన హేత్వభావవత్త్వస్యే ఇతి వ్యాప్తి వ్యాప్తిరితి వాచ్యం తత్ర స
oశయాత్మకాప్రామాణ్యగ్రహస్య సంభవాత్ తత్తద్వ్యక్తిత్వాది ధర్మితావచ్ఛేదకకనిశ్చయస్య సంభవాత్ స్వప్రామాణ్యకోటితా త
దభావవన్నిష్ఠ విశేష్యతాయాం నివేశాదభావవన్నిష్ఠత్వే భ్నావశవ్యహో తు తావిశేష్యతాయాం ఏవ పక్షేతా తత్ర సంశయాది నావి
తదనివారణాత్ అవచ్ఛేదకకోటౌ సంశయానభ్యుపగమేన అప్రామాణ్యజ్ఞానకాలే అనాహార్యవ్యాప్యహేతుమత్త్వానిశ్చయ
స్యాసంభవాత్ తత్ర సాధ్యానాధికరణే యన్నిష్ఠరూపాపా ద్విష్ఠప తివ్యాప్తిమద్గ్రాహ్యైవేతి వాచ్యం నిరూపితత్వే ప్రకారతాప్యభావజ్ఞానకా
స్యప్రామాణ్యజ్ఞానతయా అభావాంశే నిర్ధర్మితావచ్ఛేదకకస్య నిరూపితత్వం ప్రకారపది లాభకారకాప్రామాణ్యజ్ఞానస్య ని త్రీలయ
రూపితత్వం ప్రకారత్వే యువన్నవేతి సంశయాత్మకాప్రామాణ్యజ్ఞానస్యాసంభవాదితి చేన్న ॥ సూత్రకల్పే ప్రదర్శితాం చనమ
యప్రదర్శనగనాధిత్వత్ర కాంచనమయత్వవ్యాపకీభూతాభావప్రతియోగి గగన ఇతి వ్యాప్తిః పక్షధర్మికా హేతుమత్తా

నిశ్చయకాలీనస్యైతాదృశగగననిశ్చయస్యప్రాదధర్మికత్వాంశేనమయుత్పన్నజ్ఞానప్రతిబంధకత్వేన హేతుమత్తానిశ్చయకాలీనస్యైతాదృ
శనిశ్చయస్యపక్షధర్మికహేతుమత్తానిశ్చయకాలీనతదుభయాభావవత్తాదృశోభయాభావవత్త్వస్య తత్ర సత్త్వాదితి వాచ్యం జ్ఞానవైశిష్ట్యా
వచ్ఛిన్నత్వ అసాధారణ్యావిషయకతావచ్ఛిన్నత్వో తదుభయాభావస్య తాదృశోభయాభావవత్త్వేఽపి తత్ప్రతిబంధకతాయా
౧౧ ంనివేశ్యతావచ్ఛిన్నస్యైవమపిపక్షోహేతోర్గగనాభావవదభావవత్త్వాభావేన గగనవాన్పక్ష ఇత్యాదివాక్యాదౌ తాదృశగగనాభావవత్త్వతాత్రైక
బాధేఽవ్యాప్తిః ఘటత్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యకతాదృశ[illegible]గగనత్వావచ్ఛిన్నప్రకారతాశాలిబుద్ధిత్వావచ్ఛిన్నంప్రతి ఘటత్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యక
తాదృశగగనాభావనిశ్చయత్వేన ప్రతిబంధకతాయాః క్లృప్తతయా సామాన్యతో ఘటత్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యగగనత్వావచ్ఛిన్నప్ర క
కారకబుద్ధిత్వావచ్ఛిన్నం ప్రతి అభావాంశేదినగగనాభావవత్త్వనిశ్చయ[illegible]విశిష్టఘటత్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యకాభావవత్తానిశ్చయ
[illegible]త్వేన క్లృప్తప్రతిబంధకతయైవోపపత్తేః ఏవంచ తాదృశప్రతిబంధకతాయాః జ్ఞానవైశిష్ట్యావచ్ఛిన్నతయా అసాధారణ్యావిష

యుక్తత్వేనావచ్ఛిన్నతయోరుభయోరుభయాభావవత్త్వస్యాసత్త్వాదితి వాచ్యం తత్ర తాదృశబాధస్య [illegible] ల్లక్ష్యేతావత్ గగనత్వావచ్ఛి
న్నప్రతియోగితాకాభావవత్త్వస్యైవ బాధత్వాత్ లక్ష్యత్వేతు తాదృశగగనాభావవ్యాప్యవిషయకనిశ్చయత్వేన జ్ఞానత్వావచ్ఛిన్నావ వత్తస్యే
చ్ఛిన్నప్రతిబంధకతాయా వచ్ఛేదకీభూతయోస్తాదృశోభయాభావవత్ప్రతిబంధకతా నాస్త్యేవేతి తు మత్వానిశ్చయకాలీనత్వో
భయాభావే యత్ప్రకారావచ్ఛిన్నవిషయకనిశ్చయత్వవన్నిష్ఠాభావప్రతియోగిత్వవిశిష్టేయద్ధర్మావచ్ఛిన్నవ్యాప్యవద్ధర్మావిశిష్టవి
షయకనిశ్చయత్వవన్నిష్ఠాభావప్రతియోగిత్వాభావస్తద్ధర్మవత్త్వతద్ధర్మావచ్ఛిన్నతద్ధర్మావత్త్వస్యానివేశితత్వాత్ [illegible]మయుక్తవహ్ని
వ్యాప్యాభావవానిత్యాదికేవలే వహ్నిమత్పర్వత ఇతి వ్యాప్తేః వహ్నిమత్పర్వతవిషయకనిశ్చయే తాదృశోభయాభావస్త్వేవ వహ్నివ్యాప్య
వత్పర్వతవిషయకనిశ్చయే తాదృశోభయాభావస్య సత్త్వాదితి వాచ్యం వ్యాప్యవత్పర్వతనిశ్చయే యత్ప్రతిబంధకతాప్రయు
క్తోభయాభావః యత్ప్రతిబంధకతామాదాయ లక్షణం సంగమనీయం వా తత్ప్రతిబంధకతానిరూపితప్రతిబధ్యతావ

సవ్యభిచారః॥ పక్షే దళతావచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్యధికరణధర్మావచ్ఛిన్నప్రతిబంధకతానిరూపితప్రతిబధ్యతాశూన్యత్వస్య యద్ధర్మవ్యాప్యత్వాభిప్రాయ
వివక్షితత్వాత్ యద్ధర్మావచ్ఛేదేన యద్ధర్మావచ్ఛిన్నాభావవత్త్వస్య—త్వం యత్ర విరోధి తద్ధర్మావచ్ఛేదేన తత్ర తాదృశధర్మాభా
వో దోషః । యత్ర తు యద్ధర్మసామానాధికరణ్యేన వ్యాప్యవత్తావిరోధి తద్ధర్మసామానాధికరణ్యేన తత్ర తాదృశధర్మాభా
౨౩ వో దోషః ఏవం చ లక్షణద్వయం ఇత్యర్థం అతస్సామానాధికరణ్యేనానుమితౌ సామానాధికరణ్యేన దోషః కేవ క్షిప్తి క్షిత్యా
సుహాదేయత్వాత్ న ఘటనాభావవద్వృత్తివత్కాలీన భూతలం ఘటనవదితి ప్రత్యక్షఘటవద్ఘటనాభావవద్వృత్తివత్కాలీన
భూతలే అతివ్యాప్తిః ఘటత్వావచ్ఛేదేన ఘటనాభావవత్త్వాన్నిశ్చయం కాలీన ఘటవద్ఘటనాభావవద్వృత్తివత్కాలీనభూతలవిష
యకనిశ్చయత్వేన ప్రతిబంధకతా నాస్తి యతః కింత్వాలోకవాన్ తాదృశభూతలత్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యకఘటవత్త్వనిశ్చయ
త్వేనైవేతి వాచ్యం తత్రానత్యాతప్రతిబంధకతాభిదావిశేషం నివేశ్య వాతివ్యాప్తివారణీయత్వాత్ నన్వేవమపి దోషావస్థాయాం

గగనవృత్తిదకాలీనగగనవృత్త్యపక్షలవవృత్తిజలాదితత్త్వదా జలావృత్తిదినగగనాంభావాదేదోర్షితత్వాపత్తేః పక్షధర్మితావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకహే
తుమత్తానిశ్చయకాలీనకావచ్ఛేద్యవిషయకనిశ్చయస్య హేత్వతయాం పక్షధర్మితావచ్ఛేదకహేతుమత్తానిశ్చయకాలీనతద్విషయకనిశ్చయ
స్త్రైవ ధర్మవ్యతయాం తత్రోభయాభావవ్యాప్తత్వాదితి వాచ్యం ఉభావిశిష్టధర్మితావచ్ఛేదకయోర్ణ్ణ జ్ఞానావృత్తిత్వం కథం బాధనా
హేత్వనిశ్చయంస్య పక్షధర్మితావచ్ఛేదకహేతుమత్తానిశ్చయకాలీనస్య బాధం భవతీతి యోర్వృత్తిగగనాభావవదభావవత్కాలీనగగనా
భావవత్పక్షస్యలక్షత్తైక్షకథం బాధవిశిష్టాంతరాన్యహేతుత్వసత్వవిశిష్ట్యవిశేషణతాత్పర్యయోర్జలవిశిష్టాంతరవిషయతావత్త్వయోర్జలతాత్త్వ
కారోభయాభావప్రయోజకాభావాధికరణతాకత్వమిత్యత్ర ప్రతియోగిత్వోపాంత్త విశేషణభేదాపత్తేః నివేశస్యసంగ్రహాత్కార్య్య
ఇతి వస్తుతస్తు సాధ్యాభావవద్విషయక జ్ఞానస నిష్ఠపక్ష ధర్మితావచ్ఛేదకహేతుమత్తానిశ్చయకాలీనత్వం అనుమితి ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకభావస్యేతి
విశిష్టేనహేతుమోర్హేత్వదోషానామవకాశః ఏతత్పక్షేపక్షధర్మితావచ్ఛేదకహేతుమత్తానిశ్చయంపి అనాహార్య్యతావచ్ఛేదకత్వం జన

ವಿಶಿಷ್ಟೋ ಜ್ಞಾನನಿವೇಶಿತೇನ ಪ್ರಾಗುಕ್ತಪ್ರಮೋವಹ್ನಿಮಾನ್ ಗಗನವದ್ಧರ್ಮಕಾಲೀನಗಗನವೃತ್ತಿ ಶಬ್ದಜಲವದ್ವೃತ್ತಿ ಜಲಾದಿತಾದಾತ್ಮ್ಯ ಜಲಾವಚ್ಛೇದೇನ ಗ
ಗನಾಭಾವಾದಾವಸಾಹೇತ್ವಧರ್ಮಿಣಃ ಹೇತುಮತ್ತಾನಿಶ್ಚಯಸ್ತಾಂತನಸ್ತುತದ್ವಿಷಯಕನಿಶ್ಚಯಸ್ಯಾಪ್ರತಿಬಂಧಕತ್ವನಾತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಃ ಅತಏವವಹ್ನಿವ್ಯಾ
ಪಕೀಭೂತಾಭಾವಪ್ರತಿಯೋಗಿ ಜಲಸ್ಯ ಯತ್ರಪಕ್ಷತ್ವಂ ತಾದೃಶಜಲತ್ವಸಾಮಾನಾಧಿಕರಣ್ಯೇನವಹ್ನಿಸಾಧ್ಯಕತ್ವಂ ಜಲವಹ್ನಿತುಪ್ತಂ
ತತ್ರವಹ್ನಿವ್ಯಾಪಕೀಭೂತಾಭಾವಪ್ರತಿಯೋಗಿ ಜಲಾತ್ಮತ್ವಕಾಶಾಧಾರಣ್ಯೇ ನಾವ್ಯಾಪ್ತಿಃ ತದ್ದೃಶಜಲತಾವಚ್ಛಿನ್ನಧರ್ಮಿಣಃ ವಹ್ನಿಪ್ರಕಾರಕಬುದ್ಧಿ
ಪ್ರತಿಲಾಘವಾತ್ತಾದೃಶಜಲತಾವಚ್ಛಿನ್ನಧರ್ಮಿಣಃ ಜಲಪ್ರಕಾರಕನಿಶ್ಚಯತ್ವೇನಪ್ರತಿಬಂಧಕತ್ವಸ್ಯವಕ್ತವ್ಯತ್ವಾತ್ ಯತ್ರಯಾತಾದೃಶಶಾ
ಧಾರಣ್ಯನಿಶ್ಚಯಪ್ರತಿಬಂಧಕತ್ವಸ್ಯಾಪ್ಯತ್ವೇನ ಉಭಯಾಭಾವಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತಾವದಿತಿರಕ್ತಂ ತದೃಶನಿಶ್ಚಯಸ್ಯಾಸಾಧಾರಣ್ಯವಿಷಯಕನಿಶ್ಚ
ಯತ್ವೇನಪ್ರಸಾಧಾರಣ್ಯವಿಷಯಕಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠ ಹೇತುಧರ್ಮಿಣಃ ಪಕ್ಷಧರ್ಮತಾಜ್ಞಾನಕಾಲೀನತ್ವಘಟಿತೋಭಯಾಭಾವಸತ್ವೇನಾವ್ಯಾಪ್ತಿ
ರಭಾವಾತ್ ಜಲವತ್ತಾದೃಶಜಲೇತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಸ್ತು ಕೃತಂ ಬುದ್ಧಿಪ್ರತಿಬಂಧಕತಾಘಟಕಂ ನಿವೇಶ್ಯವಾರಣೀಯೇತಿ ಬಲವದಿತಿ ನ೫ ೫ ೬ ೧೭

పక్షే వృత్తిత్వేనేతి విరోధాన్యత్వేనేతి అనుమితివిరోధిరూపవత్త్వమితి లక్షణేఽపక్షధర్మపక్షే గగనసాధ్యకే బాధాదావతివ్యాప్తివారణాయానుమితిజ్ఞా
నాన్యావిరోధిత్వమిది విశేష్యతావత్త్వం। అత్ర విరోధతావచ్ఛేదక సాధ్యాభావసామానాధికరణ్యగ్రహో విరోధిత్వదళే యేన సాధ్యవత్త్వం తేన ధర్మితావ
చ్ఛేదకేన సాధ్యాభావసామానాధికరణ్యగ్రహప్రతిబంధకతయా తాదృశబాధవారణాసంభవేఽపి సాధ్యవత్త్వం తే అధికరణత్వధర్మితావచ్ఛే
దకేన సామానాధికరణ్యగ్రహో విరోధిత్వే నివేశే అతివ్యాప్తివారణాసంభవేఽప్యుక్తమతిరిక్తవిశేషణేన। న చ యత్ర గగనం సాధ్యం అధికరణత్వ
ం హేతుస్తత్ర గగనాభావవదధికరణాత్మకే వ్యభిచారేఽవ్యాప్తిభియా అధికరణత్వత్వధర్మితావచ్ఛేదకత్వం భవన్నేతి వాచ్యం। అ నః
ధికరణత్వసామానాధికరణ్యే గగనాభావస్యైవ తత్ర వ్యభిచారిత్వాత్ అధికరణత్వసామానాధికరణ్యేన సాధ్యాభావసామానాధికరణ్యగ్రహో
విరోధితయా తాదృశసాధ్యాభావసామానాధికరణ్యగ్రహసామానాధికరణ్యవిరోధిత్వాత్ ద్రవ్యత్వాభావవదవృత్తిసత్త్వాదిత్యాదౌ హేత్వప్రసిద్ధిస్థలీయత
ద్రవ్యత్వాభావవదవృత్తిసత్త్వాత్మకవ్యభిచారేఽవ్యాప్తివారణాయ సాధ్యాభావసామానాధికరణ్యగ్రహత్వావచ్ఛిన్నప్రతిబధ్యతాయామ

వశ్యం నివేశ్య తయోః వ్యాప్తిగ్రహే తాపపత్తిర్నప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదాయ తత్ర లక్షణాకమన్వయసంభవాన్నైతదేవం యత్ర గగనస్పర్శాభావ గగనా
భావవదధికరణస్పృష్టో తులాంతరాధికరణత్వధర్మితావచ్ఛేదకక స్థాధ్యసామానాధికరణ్యగ్రహే సాధ్యనామార్క్యశ్వాసంభవేన అధికరణత్వ స్వధర్మి
తావచ్ఛేదకతయా ప్రవేశాసంభవాత్ తావతాధికరణత్వస్య ధర్మితావచ్ఛేదకత్వమనివేశ్య ధర్మితావచ్ఛేదకక సాధ్యవత్వాపవ్యాహా సాధ్య
సామానాధికరణ్యగ్రహే సామాన్యావిరోధిత్వ నివేశనైవ తాదృశవ్యభిచారకసంగ్రహే బాధవారణయోస్సంభవాదితి చేత్తస్యాపి ప్రకారాం
78 తరత్వాత్ అన్యత్ర లక్షణే వహ్నిమద్వృత్తికాలీనవహ్నిమానప్రదత్వాదిత్యాదౌ వహ్నివ్యాపకీభూతాభావప్రతియోగిప్రదత్వరూపాయాశ్చాకారణస్యై
వ్యాప్తిః ప్రదత్వే వహ్నివ్యాపకీభూతాభావప్రతియోగిత్వజ్ఞానకాలే ప్రదత్వధర్మితావచ్ఛేదకక వహ్నిజ్ఞానానుదయేన తాదృశసామానాధిక
రణ్యగ్రహావిరోధిత్వదళాసత్వాత్ యది సాధ్యవత్వాంశగ్రహావిరోధిత్వస్య సాధ్యసామానాధికరణ్యగ్రహవిరోధితదన్యత్వమిం
త్యర్థః తదా తాదృశసాధ్యకక్షస్థలేఏవ జలవద్వృత్తిసహోతులాస్థితి వహ్నివ్యాపకీభూతాభావప్రతియోగిని జలే అవ్యాప్తిరితచేన్న సాధ్యాభా

సభేదేన లక్షణానిశ్చయభిన్నత్వే తాదృశసాధ్యవత్త్వేన వహ్నిమద్భేదాంశమపహాయ వహ్నిసామానాధికరణ్యగ్రహవిరోధిత్వస్యైవ నివేశనీయత్వే
తే ఏవం తాదృశధూమవత్త్వేన జలవత్త్వాంశమపహాయ ప్రదేశసామానాధికరణ్యగ్రహవిరోధిత్వం న నివేశనీయమతో న తత్రాతివ్యాప్తిః।
నన్వేవం తత్ర వహ్న్యభావవద్వృత్తిత్వప్రకారకసాధ్యప్రసిద్ధావతివ్యాప్తిరితి వాచ్యం అనుమితివిరోధిత్వే భేదాంశమపహాయ సాధ్యానుమితి
విరోధిత్వనివేశే నైవోపపత్తేః ॥ [illegible] సద్ధర్మితావచ్ఛేదకకహేతుమత్తానిశ్చయకాలీనయోః ప్రకారవిశిష్టవిషయతానిశ్చ
యసామాన్యాంతర్గతసమానకాలీనహేతుమత్తానిశ్చయకసమానధర్మితావచ్ఛేదకానుమితిసామాన్యప్రతిబంధకత్వం తాదృశ
విశిష్టత్వమితి భట్టాచార్యసిద్ధాంతః। అత్ర నిత్యత్వవ్యాప్యపక్షభూతాభావప్రతియోగిత్వవాన్ పక్షస్సత్త్వవాన్ ఘట ఇత్యా
దిజ్ఞానం తాదృశనిశ్చయసామాన్యాంతర్గతం తత్సమానకాలీనహేతుమత్తానిశ్చయసమానధర్మితావచ్ఛేదకానుమి
తిసామాన్యాంతర్గతఘటోనిత్యత్వవ్యాప్యవానిత్యాద్యనుమితిసాధారణ్యప్రతిబధ్యతాయా ఏవాభావాత్తాదృశాను

సవ్యభిచారసామాన్యలక్షణం-

నా

స్థ

సవ్యభిచార॥

ర న్నావ్యాప్తి

మితిత్వవ్యాపికానకాపిప్రతిబధ్యతేతిచేదత్రకేచిత్। స్వసమాననిశ్చయకాలీననిశ్చయీయయద్ధేతుప్రకారతానిరూపితవిశేష్యతా
వచ్ఛేదకయత్కించిద్ధర్మావచ్ఛిన్నవిశేష్యతాకానుమితిత్వవ్యాపకత్వస్య వివక్షణీయత్వాత్తాదృశయత్కించిద్ధర్మావచ్ఛిన్నవిశేష్యతాకా
నుమితిత్వవ్యాపకత్వస్య తద్ధర్మావచ్ఛిన్నవిశేష్యతాకే హేతుమత్తాజ్ఞానవిశిష్టాసాధారణ్యజ్ఞాననిష్ఠానుమితిప్రతిబంధకతా
౧౪ నిరూపితప్రతిబధ్యత్వస్య సత్త్వాదితి। పక్షధర్మితావచ్ఛేదకకహేతుమత్తానిశ్చయత్వేత్ర హేతుప్రకారతాహేతుతావచ్ఛేదకపర్యా
ప్త్యావచ్ఛేదకతాకత్వేన విశేషణీయత్వాత్। తేన వహ్నివ్యాపకీభూతాభావప్రతియోగి జలం జాతిమత్వాన్హ్రద ఇతి జ్ఞానయోదాయన
దోషః। విశేష్యతావచ్ఛేదకతాద్యుభయత్ర నరవహ్ని న్యాప్రత్యాఖ్యాతేన జలవాన్హ్రద ఇత్యాదినిశ్చయసమానధర్మితావచ్ఛేదకక
జాతిమత్వాన్వహ్నిమానిత్యనుమిత్యంతర్భావేణ ప్రతిబధ్యతాం యాపి ఏవం జాతిమాన్జలవానిత్యాదినిశ్చయకాలీనదోష
విషయకనిశ్చయాంతర్భావేణ ప్రతిబంధకతాం యాతి వ్యాపకత్వభంగేపి న క్షతిః। హేతుమత్తానిశ్చయత్వావచ్ఛేదకావచ్ఛేదే

న బోధకురి । అతో న సామానాధికరణ్యేన ప్రాదృష్టి ద్వైరుద్ధ్వేతాంయా మహా ధారణ్యేఽవ్యాప్తిః అత ఏవ సంయోగేన వహ్నౌ సాధ్య
క్షితత్వం బంధావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాకం బంధేయ వహ్నౌ హేతుక్కొలి వ్యభిచార నిశ్చయ స్యాభావత్వావచ్ఛిన్నాంశే నియతహేతు
విషయకత్వేన వహ్నిమానాధేయత్వాదిత్యాదౌ వహ్న్యభావవద్వృత్తి వృత్తిత్వరూప వ్యభిచారవిషయకనిశ్చయస్యాఅ
ధేయత్వాంశే నియతహేతువిషయకత్వేన బలక్షణ నవమనాదేవ ప్రథమకాలీనతానివేశప్రయుక్తస్వోత్క్షేపణమానకాలీన
హేతుమత్తానిశ్చయాప్రసిద్ధః సంభవత్వాత్ సంగతిరితి పరాస్తం । అభావత్వావచ్ఛేదేన హేతుమత్తానిశ్చయాసంభవాత్ విశిష్టాధేయత్వ
ప్రకారతాంయాం హేతుతావచ్ఛేదకపర్యాప్త్యవచ్ఛేదకతాకత్వాభావాంస్య న సామానాధికరణ్య సంబంధేన పరమాణుత్వావచ్ఛేదేన జన్యగుణావి
శిష్టపరిమాణత్వ సమవాయే న సాధ్యత్వే సామానాధికరణ్య సంబంధేన జన్యగుణాశ్రయ హేతుత్వే మహాప్రళయావచ్ఛేదేన పరమాణౌ జన్య
గుణావిశిష్టపరిమాణాభావస్య అతిరిక్తస్యాసిద్ధేః అంతతో ద్వ్యణుకాదికమాదాయాపి పరిమాణత్వావచ్ఛేదేన జన్యగుణవత్త్వస్యాప్రసిద్ధత

సవ్యా॥ శం.స॥ యాం తాదృశాభావవద్వృత్తిజన్యత్వనిరూపకవ్యభిచారనిశ్చయస్యావచ్ఛేదకావచ్ఛేదేన హేతుమత్తావగాహిత్వేన తత్ర లక్షణాసమన్వయ ఇ
తివాచ్యం తాదృశధర్మావచ్ఛిన్నాభావస్యాప్రసిద్ధత్వాత్ సామానాధికరణ్యేన పరిమాణత్వఘటితధర్మస్యైవ లాఘవేనావచ్ఛేదకత్వాత్
సవహ్నిత్వావచ్ఛేదేన మేయత్వవిశిష్టవహ్నినిరూపితవిషయత్వశాలి యత్ర సాధ్యతా ప్రమేయత్వస్య హేతుతా తత్ర ప్రమేయవహ్నినిరూపి
౧౬ తవిషయతావాన్ప్రమేయత్వాదిత్యాదౌ ప్రమేయత్వవిశిష్టవహ్నినిరూపితవిషయతాభావవద్వృత్తిప్రమేయత్వాత్మకవ్యభిచారలక్షణా
మనసంభవాత్ తత్ర వహ్నిత్వసామానాధికరణ్యఘటితధర్మస్య ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వాసంభవాత్ వహ్నిత్వసామానాధికరణ్యేన ప్ర
మేయత్వావగాహిజ్ఞానే తదభావస్య సత్వాదితి వాచ్యం ఏతల్లక్షణే వహ్నిత్వావచ్ఛేదేన మేయత్వవిశిష్టవహ్న్యాదేరభావస్య సాధ్యత్వే మేయ ప్ర
త్వస్య హేతుత్వే ప్రమేయత్వవిశిష్టవహ్నిమత్పర్వతత్వాత్మకబాధేతి వ్యాప్తిరితి తజ్జ్ఞానస్య వహ్నిత్వావచ్ఛేదేన హేతుత్వవిషయకత్వనియమత్వేన స్వ మ
సమానకాలీననిశ్చయీయం హేతుప్రకారతానిరూపితవిశేష్యతావచ్ఛేదకీభూత [illegible] తాదృశసంయుక్తం పక్షమ వహ్నిత్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యకసాధ్య
ర్త్వ

నుమితిత్వావచ్ఛిన్నవిరోధిత్వాత్పక్షధర్మితావచ్ఛేదకకాలీనహేతుమత్తానిశ్చయేస్వసమానకాలీననిశ్చయోత్పత్తిభిన్నత్వం నివేశ్యం ఘటః ప్రమేయ ఇత్యాదిభిన్న
తాదృశనిశ్చయసమానధర్మితావచ్ఛేదకకానుమితిసామాన్యవిరోధిత్వాద్వారణీయా తావత్ప్రదర్శితకేవలదోషవిషయకజ్ఞానస్య తాదృశనిశ్చయ
సామాన్యాంతర్గతత్వేపి భిన్నస్సమానకాలీనహేతుమత్తానిశ్చయాప్రసిద్ధ్యాసంభవః అతః ప్రథమకాలీనాంతమితి సాధుసంస్కృతప్రథ
మనిశ్చయోత్పత్తిభిన్నత్వానుక్తౌ తాదృశనిశ్చయసామాన్యాంతర్గతసమయాపాతం పునరేతత్ప్రకారకదోషవిషయకనిశ్చయకాలీనస్వభిన్నహేతు
మత్తానిశ్చయాప్రసిద్ధ్యాసంభవ ఇతి తన్నివేశః అథవా తాదృశబాధేఽతివ్యాప్తివారణాయ స్వసమానకాలీనహేతునిశ్చయోయముక్త్వావి
శేష్యతానిరూపితావచ్ఛేదకత్వం యత్కించిద్ధర్మేణ నివేశనీయం బాధాదిఘటకధర్మస్య తాదృశత్వాభావాత్ యత్కించిద్ధర్మావచ్ఛిన్నహేతు
మత్తానిశ్చయకాలీనబాధాదిజ్ఞానస్య తాదృశయత్కించిద్ధర్మావచ్ఛిన్నవిశేష్యకానుమితిసామాన్యవిరోధిత్వాన్నాతివ్యాప్తిరిసంప్రమేయవహ్న్య
భావాదిసాధ్యకస్థలే పక్షీవృత్తిప్రమేయవహ్నిరూపబాధేఽతివ్యాప్తిః తాదృశనిశ్చయస్య స్వసమానకాలీనహేతునిశ్చయీయతాదృశవిశేష్యతావ

సవ్యాశః॥ ఛేదకీవహ్నిత్వరూపేయత్కించిద్ధర్మావచ్ఛిన్నవిశేష్యకానుమితిసామాన్యవిరోధితాఘటితవాక్యం అవచ్ఛిన్నవిశేష్యతాకానవచ్ఛిన్నత్వస్యముఖ్యవిశేష్యతాయాం
అవచ్ఛిన్నవిషయతావచ్ఛిన్నత్వాత్తాదృశవిషయతాయాం నివేశాత్ తాదృశబాధఘటకప్రమేయత్వరూపహేతుప్రకారతానిరూపితముఖ్యవిశేష్య
తాయాం పక్షీవృత్తిత్వాదిప్రకారతానిరూపితధర్మితావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిశేష్యతాకానవచ్ఛిన్నతయాప్రమేయవహ్నివిశిష్టపర్వతాదిబాధగ్రహే హేతు
౧౨ ప్రకారతానిరూపితవిశేష్యతాయాశ్చప్రకారతావచ్ఛిన్నత్వం తాం బాధాదఘటకధర్మాన్తరతాదృశయత్కించిద్ధనంతర్గతతయా ఽతివ్యాప్తిర్భవతి.
త్ ఏవం చ ప్రథమకాలీనత్వానుక్తౌ తాదృశనిశ్చయసామాన్యాంతర్గతకేవలదోషవిషయకనిశ్చయసమానకాలీనతాదృశధర్మాప్రసిద్ధ్యా
ఽసంభవాపత్తిరితి తద్వారణాయ ఇతి కేచిత్తన్న నానాధర్మావచ్ఛిన్నవిశేష్యకహేతుమత్తానిశ్చయసమానధర్మితావచ్ఛేదకకానుమిత్యన్యవిభిన్నధర్మా
కవి వచ్ఛిన్నవిశేష్యతాకభిన్నానుమితిసాధారణ్యస్య వ్యాపకస్యైకప్రతిబధ్యతాకప్రసిద్ధ్యా ఽసాధారణ్యా వ్యాప్తివారణాయ నిరవచ్ఛిన్నధర్మితావచ్ఛేదకతాకం
బంధినస్య సమానకాలీనహేతుమత్తానిశ్చయస్య వ్యాపకాయా ఽనుమితిస్తాదృశానుమిత్యవ్యాపకత్వం ప్రతిబధ్యతాయాం నివేశనీయం॥

తథా చ స్వసమానకాలీననానాధర్మావచ్ఛిన్నవిషయకనిశ్చయత్వం వ్యాపకత్వం ధర్మితావచ్ఛేదకతాసంబంధేన పక్షమాత్రాలంబనానుమితావేవ తాదృ
శానుమితిత్వవ్యాపకత్వం క్వచిత్ప్రతిబధ్యతాయామేవ। అత్రాపి ప్రమేయత్వహేతుకవహ్నిసాధ్యకప్రమేయవహ్న్యభావసాధకకేవలబాధాదివ్యా
ప్తివారణాయ ఆకాంక్షాసంభవసంగతిరితి ప్రాహుః॥ పరే తూక్తరీత్యా ప్రతిబధ్యతాయామనుమితిత్వవ్యాపకత్వరక్షణాయ తాదృశవిశిష్టవిష
యకనిశ్చయసామాన్యం స్వసమానకాలీనహేతుమత్త్వనిశ్చయసమానధర్మితావచ్ఛేదకతానుమితిత్వవ్యాపకతావచ్ఛేదకస్య నిష్ఠప్రతి
బంధకతానిరూపితప్రతిబధ్యతాత్వకత్వమితి లక్షణవాక్యార్థః ఇత్యన్వయే తే హేతుమత్త్వనిశ్చయాసమానకాలీనదోషవిషయకనిశ్చయ
స్య సామాన్యం తదనంతతయా తత్సమానకాలీనహేతుమత్త్వనిశ్చయాప్రసిద్ధ్యా ఇత్యనేనయా దృశవిశిష్టవిషయకనిశ్చయేన హేతుమ
త్త్వవిషయకనిశ్చయకాలీనత్వస్వైయత్వం తాదృశదోషేవిలక్షణాసంభవాభావ ఇత్యేవాసంభవ ఇత్యాహుః॥ అత్ర వహ్నివ
ద్ధ్రదకాలీనవహ్నివ్యాప్యజలవద్ధ్రదాదిత్యాదౌ వహ్నివ్యాపకీభూతాభావప్రతియోగి జలకాదేః సాధారణ్యాద్వ్యాప్తేరతివ్యాప్తిః

స.వ్యా॥ హేతుమత్త్వనిశ్చయకాలీనత్వాత్తాదృశనిశ్చయకాభావాన్యత్వవత్త్వే యద్దశాయాం తాదృశానుమితిసామాన్యవిరోధిత్వాదిత్యర్థః అగ్న్యాద్యాకా
ర్య్యవిషయకత్వాభావవద్భిన్నం యత్ప్రకృతసాధ్యకానుమితిత్వవ్యాపకప్రతిబధ్యతానిరూపితప్రతిబంధకత్వం తద్భిన్నత్వస్య ఘటాదిదశాయాం ఘటకప్రతిబం
ధకతాయామనుమితిసామాన్యవిరోధిత్వమిత్యనేన విపక్షే యత్త్వాత్ పక్షతాఘటకే పక్షతావ్యాపకీభూతాభావప్రతియోగి జలవిషయ
౧౮ కత్వాభావవద్భిన్నప్రతిబంధకతాయాం అగ్న్యాద్యాకారన్యవిషయకత్వాభావవద్భిన్నత్వాభావాత్ తాదృశానుమితిత్వవ్యాపకప్రతిబధ్యతానిరూపిత
త్వాభావేన నాతిప్రసంగః ఇతి న స్వరూపాసిద్ధ్యనుమితిత్వవ్యాపకప్రతిబధ్యతాయాం ప్రకృతసాధ్యవిషయకానుమితిత్వస్య వ్యాప్యత్వేఽపి నివే న
శానిర్వక్తవ్యత్వే అతివ్యాప్తిరితి చేన్న తాదృశవిపక్షేఽపి అతివ్యాప్తివారణాయ తత్తత్పక్షతావ్యాపకీభూతాభావప్రతియోగి ఘటాద
ర్యాకారజ్ఞానే అవ్యాప్తిః తాదృశజ్ఞానీయప్రతిబధ్యతాయాః సాధ్యవత్తాజ్ఞానత్వవ్యాపకత్వాదితి ॥ అథ సాధ్యాభావవ్యాప్యవత్తాబు
ద్ధిదశాయాం హేతుమత్తానిశ్చయదశాయాం హేతుమత్తానిశ్చయకాలీననిశ్చయకాభావాన్యత్వం తన్నిశ్చయత్వాకాలీనహేతుమత్తానిశ్చయ

సమానధర్మితావచ్ఛేదకకసాధ్యానుమితేరప్రతిబధ్యత్వసంభవః సమధర్మితావచ్ఛేదకతాయాం నిరవచ్ఛిన్నత్వనివేశాన్నాసంభవ ఇతి వాచ్యం
నచ తథాపి ద్రవ్యభేదసాధ్యకగుణహేతుకస్థలే ద్రవ్యభేదవ్యాపకీభూతాభావప్రతియోగిగుణరూపహేత్వాధారస్యావృత్తిత్వం తథాత్ర
వృత్తిత్వనిరవచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాకగుణవత్తానిశ్చయకాలీనదోషవిషయకనిశ్చయకాలీనహేతుమత్త్వనిశ్చయధర్మితావచ్ఛేదకీభూత
ద్రవ్యత్వధర్మితావచ్ఛేదకకద్రవ్యభేదసాధ్యకానుమితేరప్రతిబద్ధేరితి చేన్న అనాహార్యజ్ఞానీయసాధ్యతావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రకారతా
నిరూపితవిశేష్యతావచ్ఛేదకీభూతధర్మావచ్ఛిన్నవిశేష్యకహేతుమత్త్వనిశ్చయకాలీనత్వస్య కాలీనాంతేన వివక్షణాత్ అధికధర్మితా
వచ్ఛేదకకహేతుమత్తానిశ్చయకాలీనదూరాపాస్తత్వవిషయకనిశ్చయసామాన్యమిత్యత్ర సామాన్యపదస్య వ్యాపకత్వార్థకతయా తా
దృశనిశ్చయత్వవ్యాపకత్వలాభాత్ తథా చ నిశ్చయస్యాప్రసక్తేః తతోయాం న్యపదేన తత్త్వాభిధాయితుమర్హకతయా స్వపదేన నిశ్చయత్వ
మివధర్తవ్యం తత్కాలీనత్వఞ్చ స్వావృత్తిత్వతయా స్వాశ్రయకాలీనత్వమేవ నివేశనీయం తథా [ఇతి] తాదృశదోషవిషయకనిశ్చయకాలీనత్వస్య

ఉప్య॥ శఙ్॥ తాదృశదోషవిషయకనిశ్చయం తత్కాలీనసాధ్యమిశ్చయా యావంతో హేతుమత్త్వనిశ్చయాశ్చ భవంతి తావత్స్వేవ పక్షతాపదార్థఘటకత్వేన వ్యా
ప్తేః పూర్వోక్తరీత్యా వాక్యాదిబాధావతి వ్యాప్తేర్దుర్వారత్వాత్ తాదృశనిశ్చయతాశ్రయకాలీనహేతుమత్తానిశ్చయధర్మితావచ్ఛేదకత్వభూ
తపక్షతావచ్ఛేదకరూపవ్యక్తిం విధమస్య పక్షత్రయంసహేతుం స్వీకృత్యాపి తత్సమతాదాత్మ్యసంబంధేన తాదృశనిశ్చయవ్యాపకత్వమేవ నివేశ్యతే తథా
౧౯ పక్షపదేన యుక్తిం విశిష్యమాదాయ లక్షణసమన్వయసంభవాన్నావ్యాప్తిరతివ్యాప్తిరితి వాచ్యం వ్యాప్యేదిశి తాదృశనిశ్చయత్వేన నిశ్చయవి
శేషవ్యాపకేదిశిష్టఘటితధర్మస్య నివేశే వ్యాప్యవ్యాపకభావాసంభవాత్ స్వత్వస్యాననుగతతయా తద్ఘటితధర్మస్య వ్యాపకత్వా
సంభవాదితి చేన్న ప్రకృతసాధ్యవిషయకప్రకృతహేతుధర్మికప్రకృతసాధ్యనిరూపితవ్యాప్తిప్రకారకానుమితివిశిష్టాన్యత్వానతిరిక్త
వృత్తివిషయతానిరూపకతావచ్ఛేదకరూపవత్త్వస్యానుగతస్య లక్షణత్వాన్నాతివ్యాప్తిః తాదృశానుమితిత్వేనైవ పక్షసత్త్వేపి ప్రత
బంధకతావచ్ఛేదకత్వస్యాసంభవాత్ తావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రకారతానిరూపితవిశేష్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిశేష్యతానిరూపితహేతు

~~హే~~తావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రకారకతాశాలినిశ్చయకాలీనతత్తదుభయసంబంధేనసంబంధేఽవ్యాప్తేః వృత్తిత్వస్యాయమాహో కేవలత్వమాహతత్త్రే। సధర్మితావచ్ఛేద

కశ్చరూం తదుత్పత్తౌ నిశ్చయకాలీనయద్రూపావచ్ఛిన్నవిషయకం నిశ్చయం ఉత్పాదయత్వం సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిషయకత్వప్రకారకతాశాలితు ధర్మిణశ్చప్రకృతసాధ్యని

రూపిత వ్యాప్తివిషయకజ్ఞానత్వప్రతితద్రూపావచ్ఛిన్నతత్తత్పక్షలక్షణత్వం తాదృశానుమితివృత్తిత్వం స్వసమానకాలీనహేతుతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రకారతాని

రూపితవిశేష్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిశేష్యతానిరూపితసాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రకారతాకత్వస్యనిష్ఠప్రతిబంధకతానిరూపితప్రతిబధ్యతాపిఖ్యా

భయసంబంధేన। ఏత త్సర్వం తత్త్వం॥ ననుపక్షీయమాణవృత్తిజలాదిత్వాదా వనాఽప్రామాణ్యహేతుమత్త్వనిశ్చయస్యాప్రసిద్ధ్యా అవ్యాప్తిః అవృత్తిజలవాని

నియమానా తినిశ్చయస్యాప్రసిద్ధ్యా తత్త్వానవహేతుతావచ్ఛేదకతా... హేతుతావచ్ఛేదకీభూతశుద్ధజలత్వావచ్ఛిన్నవత్తానిశ్చయస్యాప్యప్రసిద్ధ్యాత

త్కాలీనపక్షీయవ్యాపకీభూతాభావప్రతియోగిజలాదినిశ్చయమాదాయ తాదృశజలాదౌ లక్షణసంగమనంయ ఇతి వాచ్యం పక్షీయమాణకాంచనమ

యజలాదిత్వాదౌ జలత్వే వా తదుభయసాధ్యాదిత్వాదౌ కాంచనమయవానితి హేతుమత్త్వనిశ్చయకాలీనపక్షీయవ్యాపకీభూతాభావప్రతియోగిజలాదా

సవ్య।౫౦౯॥ పవ్యాప్తిరితిభిన్నన్నిష్ఠయావిశిష్టాన్యత్వంహేతుతావచ్ఛేదకతాశ్రయధర్మావచ్ఛిన్నప్రకారతాకసధర్మితావచ్ఛేదకకనిశ్చయేనివర్తతేభేదప్రతియోగితావచ్ఛే
దకప్రవిష్టేఽంశస్యనిశ్చాసాధారణ్యావిషయకత్వాచ్ఛిన్నప్రతిబంధకతానవచ్ఛేదకత్వాంశిష్టయమావచ్ఛిన్నవిషయితావత్వకాలికసామానాధికరణ్యవ.
తత్త్రితయసంబంధేనప్రాప్త్యం తథాహిపర్వతోవహ్నిమత్వా జ్ఞానంవహ్నివ్యాపకీభూతాభావప్రతియోగిజలనిశ్చయకాలీనజలవాన్హ్రద ఇతిజ్ఞానమేవ
౧౦ తత్కాలనాసాధారణ్యావిషయకజ్ఞానమాదాయ~~...~~లక్షణసంగతిః న చ వహ్నిమద్వృత్తిధూమవాన్వహ్నివ్యావృత్తధూమవానితి జ్ఞానాభ్యా
మేకోపస్థితిజనితాసంశయస్యాపికళసకలకారణసమవధానం వహ్న్యభావోపస్థితివృత్తికస్యసమవధానంతత్రవహ్నిమదవ్యావృత్తధూమవత్వాజ్ఞానజ
న్యవహ్న్యుపస్థితితత్త్వాచ్ఛిన్నాకసమవధానప్రయుక్తం ఫలోపధాయకత్వమపేక్ష్యతవ్యాప్తిత్వాదవహ్న్యయితివాచ్యం తదవచ్ఛిన్నాకసమవధాన ఇత్యస్యతద
వచ్ఛిన్నమాత్రాకసమవధానప్రయుక్త ఇత్యర్థకత్వేనానాపిసంగతిః॥ ॥అథసాధ్యవత్తాజ్ఞానవిరోధిత్వసామానాధికరణ్యంప్రసావిరోధిత్వే ౭
సతిహేతోర్భాసత్వం తత్రసాధ్యాభావవ్యాప్యహేతుసామానాధికరణ్యావగాహనాయహేతోర్భాసతేతి అత్రహేత్వాభాసత్వం [illegible]తానుమితిజన

౧ ...స్వగాఢ
౨ సదావిశిష్టవగాహి[illegible]

కజ్ఞానవిరోధిత్వమేవ అనుమితిజనకజ్ఞానత్వమనుమితిజనకతావచ్ఛేదకకోటిప్రవిష్టవిషయతాపర్యాప్త్యధికరణత్వేన నివేశః నతు విశిష్టాదిషు వ్యాప్తివి
ష్ఠ్యాదిశక్త్యాదావగాహిత్వేన తథాత్వం తాదృశసాధ్యాభావఘటితనానావిధవ్యాప్తీనాం ప్రత్యేకమేవ తాదృశనానావిధవ్యభిచారకత్వసంగ్రహాసంభవాత్ తాదృశ[illegible]
[illegible]కవయూపాలంబనానుమితినివేశేన తత్సంగ్రహోపి విశిష్టధర్మతావచ్ఛేదకతాయాం రిక్తయోః జనవిశదోషాణి విస్తృతప్రసంగేన తాదృశాభావప్ర
హోవిరోధిత్వస్య నివేశప్రయోజనాభావాదితి॥ అథ కాంచనమయధూమవాన్ కాంచనమయవహ్నేరిత్యాదౌ సాధ్యప్రసిద్ధిసాధనాప్రసిద్ధివారణాయ తద్ధ
ర్మావచ్ఛిన్నసంభవేతథం ప్రయుక్తశంకా। నపవిశిష్టసాధ్యసాధనప్రహావిరోధిత్వం నివేశనీయమితి వాచ్యం తథాపి రూపవత్కల్పిపి హేతుమత్వప్ర
హావిరోధిత్వం నివేశ్యతద్ధర్మవైయర్థ్యస్య దుర్వారత్వాత్ నమప్ర జ్ఞానధూమవాన్ వహ్నేరిత్యాదౌ ధూమవ్యాప్యాభావవద్ధదాదావతివ్యాప్తివార
ణాయ తత్సాధ్యస్థమితి వాచ్యం జనకతావచ్ఛేదకీభూతపక్షేయయువ్యవిశేష్యతానిరూపితప్రకారత్వానవచ్ఛిన్నత్వస్య ప్రతిబధ్యతాయాం విశేషణీయ
లావిజ్ఞానవిరోధవారణాయ తదితి వాచ్యం సామానాధికరణ్యప్రహావిరోధిత్వస్య నివేశ్యత్వాదితి చేన్న విశేషణాదళప్రవేశేపి సాధ్యసాధనప్రహా
క్షే

౯ గత్వేపి విషయవిశేషాభావేన ధూమాభావవ్యాప్త్యంతరే జలత్వావచ్ఛిన్నసామానాధికరణ్యగ్రహ

పత్ర॥ ౯ంకె॥ విశేషధిత్వయవత్వం నివేశనీయం అన్యథా వహ్న్యాభావసామానాధికరణ్య ధూమాభావవ్యాప్తికాలీన ధూమవాన్ వహ్నేరిత్యాదౌ వహ్నిసామానాధికరణ్య ధూ

లా మాభావవ్యాప్తిగ్రహకాలీన సాధ్యాప్రసిద్ధ్యా ఏవం ధూమవాన్ జలేత్యత్ర సామానాధికరణ్య ధూమాభావవ్యాప్తికాలీన జలాదిత్యాదౌ జలత్వావచ్ఛేదేన ధూమాభావవ్యా

ప్తిసామానాధికరణ్యగ్రహకాలీన సాధనాప్రసిద్ధ్యాదౌ చాతివ్యాప్తేః జలత్వావచ్ఛేదేన ధూమాభావవ్యాప్తిసామానాధికరణ్యగ్రహే సత్యే ధూమాభావవ్యాప్తివి

౨౧ ష జలత్వావచ్ఛిన్నసామానాధికరణ్యగ్రహకాలీనం భవతి న తు జలత్వావచ్ఛేదేన సాధ్యాభావవ్యాప్తిసామానాధికరణ్యగ్రహే కింభవాదితివాచ్యం వహ్న్యభావ

వాన్ ధూమాదిత్యాదిస్థలే వ్యభిచారసంశయాయ సాధ్యవత్తాజ్ఞానప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకీభూతాయద్రూపావచ్ఛిన్నప్రకారతాతద్రూపావచ్ఛేదేన హే

త్వసామానాధికరణ్యగ్రహవిశేషధిత్వస్య నివేశ్యత్వాత్ అన్యథా తాదృశస్థలే వహ్నిత్వావచ్ఛేదేన ధూమసామానాధికరణ్యాప్రసిద్ధ్యా వ్యభిచారాప్రసిద్ధేః

పరంతు ధూమవాన్ వహ్నేరిత్యాదౌ తద్విశేషణాంశస్య నివేశ్యంతు తం హేత్వభావవత్వపక్షే తావతివ్యాప్తివారకతయా తద్వైయర్థ్యం సాధ్యం॥ ఇదం త్వ

వధేయం। ధూమవాన్ వహ్నేరిత్యాదౌ త్వాదిత్యత్ర తాదాత్మ్యసంబంధేన హేతుతాయాం తాదాత్మ్యసంబంధావచ్ఛిన్నవృత్తితాయాస్తాదాత్మ్యస్వరూప

ష్టే అభావప్రతియోగి గగనత్వేన అభావప్రతియోగి నిత్యజ్ఞానవిషయతాత్మకవ్యాప్యత్వాప్రసిద్ధ్యా సాతివ్యాప్తివారణాయ విశిష్టదళఘటకాఘటకత్వం సంభవతి
తి కథం ప్రయత్నలాఘవం సంభావనేతి ॥ ॥ ఇతి సాధారణగ్రంథక్రోడం సమాప్తం ॥ శ్రీః శ్రీః ॥ శ్రీగణాధిపతయే నమః ॥ యాదృశజ్ఞానాంతరవిశి
ష్టత్వేనేత్యత్ర యాదృశత్వం యాదృశవిషయతాశాలిజ్ఞానాంతరవిశిష్టత్వేన యాదృశవిశిష్టవిషయకజ్ఞానస్య ప్రతిబంధకతా తాదృశతాదృశవిషయితాయా వత్త్వే
స్తత్త్వస్యైక విషయతాశాలిజ్ఞానస్యైవ తాదృశతాదృశవిషయతాశాలిజ్ఞానాధికరణత్వాభావకూటాధికరణక్షణావృత్తిత్వవిశిష్టతాదృశవిశిష్టవి
షయకవిషయతాకత్వాదృశత్వాద్వియోర్యయోస్తత్తదభావకూటవత్త్వేనేతి యత్ర ధూమాభావవ్యాప్యవిషయతాశాలిజ్ఞానస్యాప్రకృతానుమితిప్రతిబంధకత్వం తత్రాపి తావద్విషయ
ప్రసిద్ధిరుక్తస్తత్ర తాదృశవిషయితాకం ధూమవద్వ్యాప్తౌ ఇత్యాద్యబాధాభావవ్యాప్తిర్వ్యాప్తౌ ఇత్యాదిజ్ఞానవిశిష్టత్వేన తయోరన్యతరవృత్తివహ్ని
రిత్యాదిజ్ఞానస్యాపి ప్రతిబంధకత్వే న తాదృశజ్ఞానక్షణే తజ్జ్ఞానానధికరణక్షణే భూతధూమాభావవదయోగోళకమయోగోళకవృత్తివహ్ని
రిత్యాదినిశ్చయకాలీనా వ్యాప్తిః తదానీంతనతద్విషయతాంతర్భావాత్ ధూమాభావవదయోగోళకవహ్నివిశిష్టవిషయతాశాలిజ్ఞానక్షణే

సవ్యా॥నం॥ తాయోః సోఽసకవృత్తి పర్యాప్తి రిత్యాది జ్ఞానస్యాసత్త్వేన తాదృశాభావస్యాపి విరహాత్ హ్రదో ధూమవాన్ వహ్నేరిత్యాదౌ ధూమవ్యాపకభూతాభా
తి వప్రతియోగి జలవాన్ హ్రద ఇతి నిశ్చయకాలీన ధూమవదభావవదయోగో లక్షణాతివ్యాప్తిః అనిత్యదోషశ్చైతల్లక్షణ లక్ష్యత్వేన తత్తత్పు
రుషనియంత్రితత్వేన లక్షణేషు తత్తన్నిశ్చయే తత్తత్పురుషీయత్వం నివేశయితుమశక్యమేవాతోఽనంతరం గ్రంథాంతరే కస్యాపి పురుషస్య
౧౧ సర్వస్యైవ తాదృశనిశ్చయవిశిష్టస్య యుష్యత్తదనధికరణాత్ప్రసిద్ధిరితి నత్ప్రకర్షేణాపక్షిప్యైకాత్మ్య వృత్తిత్వసంబంధేన తాదృశనిశ్చయవి
శిష్టాన్యతాదృశనిశ్చయనిరూపితవిషయిత్వాభావవత్త్వం నివేశనీయమతో న తాదృశకాలాప్రసిద్ధినిబంధనో దోష ఇతి వాచ్యం ధూ యో
మాభావవదయోగో లక్షణాదౌ సర్వస్య వలక్షణాంశత్వప్రసంగాత్ కస్యాపి తాదృశనిశ్చయవిశిష్టాన్యధూమాభావవదయోగో
ల్లేకమిత్యాకారక నిశ్చయమాత్రేణ తన్నిరూపితవిషయిత్వస్య తత్వాదతోఽన్యయాదృశజ్ఞానాంతరవిశిష్టత్వేన యాదృశవిశిష్ట
విషయక నిశ్చయస్య స్వవృత్తిత్వోపలక్షితప్రకృతపక్షే ప్రకృతసాధ్యవ్యభిచారాప్రకృతసాధ్యవ్యాప్యత్వ హేతు ప్రాప్తాప

వహ్న్యనుమితిత్వవ్యాపకప్రతిబధ్యతానిరూపితప్రతిబంధకత్వం జ్ఞానసమానాధికరణతాదృశజ్ఞానకాలీనతజ్జ్ఞానానాధికరణక్షణవృత్తిత్వవిశిష్టతాదృశవిశిష్ట
తద్వ్యాప్తివిషయతావత్త్వేనేతి యాదృశవిశిష్టవిషయతాశాలిన్యాః ప్రత్యక్షానుమితిప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకం తాదృశవిశిష్టత్వం దోషత్వమితి లక్ష
ణాకరణాదేవ పక్షవిశేషణం జన్యతాయాః ప్రత్యక్షదేనయత్తిం విదసుమితిమాదాయ లక్షణసమన్వయః కర్తవ్యః తాదృశవిశిష్టవిషయతామప్యాదాయ
తాదృశవిశిష్టతద్వ్యాప్తివిషయతానివేశాదయోగోలకవృత్తిర్వహ్నిర్ధూమవాన్ వహ్నేరిత్యాదౌ ధూమాభావవదయోగోలకవృత్తివహ్నిరూపే బా
ధేనావ్యాప్తేః ధూమాభావవదయోగోలకమయోగోలకవృత్తిర్వహ్నిరిత్యాదిజ్ఞానకాలోత్పన్నక్షణవృత్తిత్వవిశిష్టాయోగోలకవృత్తివహ్నిత్వవిశి
ష్టవిషయతాసత్త్వేఽపి తద్వ్యాప్తివిషయతావిరహాత్ అథ వహ్న్యభావవద్ధ్రదరూపే బాధే వ్యాప్తేః హ్రదో వహ్న్యభావవ్యాప్యవహ్న్యభావః వహ్న్యభావవాన్
హ్రద ఇతి జ్ఞానకాలోత్పన్నక్షణవృత్తిత్వవిశిష్టవహ్న్యభావవద్ధ్రదత్వవిశిష్టతద్వ్యాప్తివిషయతావత్త్వేన తాదృశవిశిష్టవిషయతాయా అనుమి
తిప్రతిబంధకతాతిరిక్తవృత్తిత్వం నివేశనీయమితి వాచ్యం పర్వతో జలవాన్ మహానసీయవహ్నేరిత్యాదౌ జలాభావవ్యాప్యమహానసీయత్వ

త్| స్వావచ్ఛిన్నవిషయకత్వం యత్ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకం తత్ప్రతిబంధకతాతిరిక్తవృత్తిత్వవివక్షణే న దోష ఇతి ధ్యేయం

సవ్య॥ శేష॥ భావవద్వృత్తిః పర్వతవృత్తిర్మహానసీయ తత్త్వాభావవద్వృత్తిరిత్యాదిజ్ఞానకాలీనకాలే పర్వతవృత్తిమహానసీయ తత్త్వాభావవద్వృత్తివృత్తిత్వత్వావచ్ఛి
దేన మహానసీయ తత్త్వాభావవద్వృత్తిత్వ తత్పక్షతావచ్ఛేదకకే మహానసీయ తత్త్వాభావవద్వృత్తిత్వకాలీనపర్వతో వహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యాదిస్థలే వహ్న్య
భావవన్మహానసం మహానసవృత్తిధూమశ్చ ఇతి జ్ఞానకాలీనకాలే మహానసవృత్తిత్వధూమ ఇతి మహానసవృత్తిధూమో బాధితవ్యాప్తిః తాదృశవిశిష్టపర్యా
౧౨ ప్తివిషయతాయాం జ్ఞానవైశిష్ట్యేనావచ్ఛిన్నప్రతిబంధకతానవచ్ఛేదకత్వవిశేషణం తు ఏతద్దోషేణైవ న శక్యమితి బాధావ్యాప్తి నిర్వాహకేతి
స్తే తాదృశానుమితిత్వవ్యాపక యత్ప్రతిబధ్యతానిరూపితప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకం యద్రూపావచ్ఛిన్నవిషయతాకత్వం తత్ప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకా
వచ్ఛిన్నప్రతిబధ్యతానిరూపితప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకం యాదృశజ్ఞానాంతరవైశిష్ట్యేన యాదృశవిశిష్టవిషయకనిష్ఠయత్వం తాదృశజ్ఞానస
హిత తాదృశజ్ఞానానాధికరణాసత్వవృత్తిత్వవిశిష్టే తాదృశవిశిష్టపర్యాప్తవిషయతావిశిష్టపర్యాప్తే సతి తద్రూపవత్త్వమిత్యర్థే గ్రంథస్య తాత్పర్యాత్॥
పర్యాప్తివ్యావృత్తిస్తు తత్ర హ్రదాభావవాన్ ధూమాభావవాన్ అభావవానయోః సంయోగే వృత్తి వహ్నిరిత్యాదిజ్ఞానప్రతిబంధకతాయామాయాంభావవ

...నైరంతర్య... శక్తిప్రతిబంధకవిశిష్టే... ...త్వాత్ తాదృశయత్కించిత్ప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకలక్షణం లక్షణంసమనియమితివిభావనీయం॥ ॥
కించిత్సాధ్యవ్యాప్తివిశిష్ట... ...విశేషవిషయతాశాలిజ్ఞానీయ యాదృశవిశిష్టవిషయతాశాలిజ్ఞానప్రతిబంధకవ్యాప్తిప్రతిబంధకతానవ
చ్ఛేదకవిషయితావ్యాప్త... యాదృశజ్ఞానాంతరప్రతిబంధకవ్యాప్తిప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వాభావవత్త్వం తాదృశజ్ఞానకాలీనతాదృశజ్ఞానాసత్త్వే
...తాదృశసాధ్యవ్యాప్తివిషయితావచ్ఛేదకవిషయతాశాలిపక్షధర్మతాజ్ఞానాభావప్రయోజ్యేతి జ్ఞానీయపక్షాభావప్రతిబంధకతావ్యాప్తివిషయ వ
తాంశామము... ...పక్షధర్మతావహ్నివ్యాప్యధూమవాన్... పర్వతో వహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యాదౌ పక్షాభావ ధూమ
వన్మహానసం ...వహ్నివ్యాప్తిధూమ ఇతి జ్ఞానశాలిత్వ... వహ్నివ్యాప్తిధూమోతివ్యాప్తి... మహానసవృత్తిధూమవిషయతాశాలిన్యాంతు
...తి... వన్మహానసవృత్తిధూమవ్యాప్తి ఇతి జ్ఞానీయమహానసవృత్తిధూమవిషయతాయాముభయవిరహేణ తాదృశవిషయతాయా ఘటత్వమ
శక్యత్వాపత్తేః... ...విషయతాశాలిత్వే... నివేశితం ...విషయతాయాస్తాదృశాభావ... విరహేణ ఘటత్వమశక్యత్వాపత్తేః...

సవ్య।శం॥ క్షః అభావత్వావచ్ఛేదేన వహ్నిమదన్య~~వృత్తికాలీనపర్వతీయవహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యాదిస్థలే వహ్న్యభావవాన్ ఘటః~~ త్వవైశిష్ట్యేన ఘటితావచ్ఛే
దేనాభావవదన్యత్వవైశిష్ట్యేనానుఘటితపక్షతావచ్ఛేదకకవహ్నిమదన్య[illegible] భావకాలీన అభావవదన్యఘటకాలీనపర్వతీయవహ్నిమాన్ ధూమా
౨౪ దిత్యాదిస్థలే వహ్న్యభావవాన్ ఘటః ఘటవృత్తిధూమవ ఇతి జ్ఞానస్యాన్య-కాలే ఆశ్రయాసిద్ధిర్దోషఘటిత వహ్న్యభావవద్ఘటేతి వ్యాప్తిసితా
దృశవిషయతాయామపి భయ వత్వవిరహేణ తాదృశవిశిష్టవైశిష్ట్యభయ వద్వైశిష్ట్యావగాహి విషయతాష్టపర్యాప్త వత్వాత్ విశేషణాపక్షతావ
సంగ్రాహకయుక్తిం బిప్రతిబంధకతాఘటితవిశిష్టాంతరాఘటితత్వాచ్చేతి వా స్వం సావచ్ఛిన్న విషయతాప్రయోజక విషయతా శూన్యజ్ఞానీయయా
దృశవిశిష్టవిషయతాశాలిజ్ఞాన వైశిష్ట్యావచ్ఛిన్న ప్రతిబంధకతావిశిష్టాన్యత్వ యాదృశజ్ఞానాంతర వైశిష్ట్యావచ్ఛిన్నప్రతిబంధకతావచ్ఛేదక
త్వోభయవత్వమిత్యత్రైవ తాత్పర్యాత్ వైశిష్ట్యం స్వావచ్ఛేదక విషయితాశాలిజ్ఞానవృత్తిత్వసంబంధేనేతి పదం॥ తన్న సమీచీనం। జల
వాన్ వహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యాదౌ వహ్న్యభావవజ్జలవద్రూపే బాధేతివ్యాప్తిః వహ్న్యభావవజ్జలవత్వావచ్ఛిన్నవిషయతాశాలిజ్ఞానవచ్ఛేద

కేభూతనిరవచ్ఛిన్నవిశేష్యతానిరూపితజలత్వావచ్ఛిన్నప్రకారతాశాల్యప్రవృత్తిత్వవిశేషణాజ్ఞానవృత్తిశిష్ట్యాభావనవచ్ఛిన్నప్రతిబంధకతావదన్యత్వసత్వాత్
ధూమాభావవ్యాప్యవహ్న్యభావవద్వహ్న్యభావవాన్ జలవానితిజ్ఞానమాదాయజ్ఞానాంతరవృత్తిశిష్ట్యాభావనవచ్ఛిన్నప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకతాప్రసక్తి
౭ నవచ్ఛేదకవిషయతాయాం నిష్ఠయత్వావచ్ఛిన్నప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వప్రవేశేజలాభావవజ్జలకాలీనహ్రదోవహ్నిమాన్ జలాదిత్యాది
వహ్న్యభావవజ్జలవజ్జలమితి జ్ఞానసాన్నకాలీజలవజ్జలఏవజలేతి వ్యాప్తేః తాదృశజలవద్వజ్జలవిషయకత్వావచ్ఛిన్నప్రతిబంధకతావిశిష్ట
తయాయాదృశవిశిష్టవిషయతాపదేనజలవజ్జలవజ్జలత్వావచ్ఛిన్నవిషయతాయాధర్తుమశక్యత్వాత్ జలత్వావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదక
తాయాఽపిప్రకారతాత్వేనతాదృశప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వాదితికృతం పల్లవితేన। ।।అథవా ఘటాభావాదిరపి వహ్న్యభావత్వాది
నాజ్ఞానస్యవహ్నిమత్త్వాజ్ఞానవిరోధిత్వాద్ఘటాభావాదిసామానాధికరణ్యమపి వహ్న్యాదిసాధకలిఙ్గేవ్యభిచారకస్యాత్తాదృశవత్త్వజ్ఞానవి
రోధితావచ్ఛేదకీభూతవిషయతానిరూపితహేతుసామానాధికరణ్యాభావవిషయతాశాలిప్రకృతవిరోధితానివేశేఽసంభవః॥

ఆం.ధ్ర ౧౭౦౪ ||

ధర్మినతావచ్ఛేదకావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిషయతానిరూపితసాధ్యాభావప్రకారతాయా ఏవ సాధ్యవత్తాజ్ఞానప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వం యథా సాధ్యాభావో
నహేతుసమానాధికరణ ఇతి జ్ఞానీయ సాధ్యాభావవిషయతాయా అతథాత్వాదితి భట్టాచార్యచరణైరుక్తం అథ హేతుసమానాధికరణాభా
తాత్పర్య వాభావవాన్పక్షః ఇతి జ్ఞానీయ ~~సాధ్యాభావ~~విషయతాయాః ~~...~~ శాలిత్వప్రమాదాయ వ్యభిచారిలక్షణాక్షం భవతి తత్కథమసంభవ ఇతి చేన్న సాధ్య
౨౫ వత్తాజ్ఞానప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకీభూతా యా విషయవిషయతానిరూపితసాధ్యాభావప్రకారతా తన్నిరూపితా హేతుసమానాధికరణాభావవి
షయతా అభావవిశేష్యతాయా ఏవ తన్నిరూపకత్వాత్ ప్రకారతావిశేష్యతయోః పరస్పరైక్యాదితి న పవిరహాధితావచ్ఛేదకవిషయితావచ్ఛి
న్నవిషయితానిరూపితహేతుసమానాధికరణాభావవిషయతాశాలిత్వప్రతిబంధకత్వమేవ నివేశ్యమితి వాచ్యం వహ్న్యసమానా
ధికరణఘటాభావఘటాభావవాన్పక్ష ఇత్యాకారకఘటాభావత్వావచ్ఛిన్నధర్మికవహ్నిసమానాధికరణాభావవిషయాఘటా
భావత్వవహ్నిసామానాధికరణ్యాదీనాం భావత్రితయావచ్ఛిన్నప్రకారతాశాలిత్వవిరోధియోఘటాభావ వహ్న్యసమానాధికరణ

ఇత్యాకారకప్రతీతేర్ద్వ్యసిద్ధిషు ఘటాభావనిష్ఠహేతుసామానాధికరణ్యేఽతివ్యాప్త్యాపత్తేరితి అథ తత్ర ధూమ్రైకత్రద్వయమితి తత్ర ధూమాభావధర్మికవిష
ప్రతియోగిహేతుసామానాధికరణ్యాభావావగాహిజ్ఞానీయముఖ్యాన్తరవిషయతావారణాయ లక్షణే సమస్తం రాశిరితి వక్ష్యమాణధూమాదిత్వాదౌ ధూమ
సామానాధికరణ్యాభావవిశిష్టవహ్న్యభావాభావవిశిష్టత్వేఽపి ఘటధర్మికసాధ్యవత్తాజ్ఞానప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకీభూతహేతుసామానాధికరణ్యా
భావావగాహి ఇతి జ్ఞానీయవిషయతానిరూపితసాధ్యాభావవిషయతానిరూపితహేతుసామానాధికరణ్యవిషయతావచ్ఛిన్నప్రతిబద్ధ్యతాని
రూపితప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకవిషయతావత్త్వమితి వ్యాప్తిః తద్వ్యాపకానాం యావత్త్వే దకతాతిరిక్తత్వే సామానాధికరణ్యాభావవిషయతాని వేశసంభ
వేఽపి సతి కేవలం కేశంభవ ఇతి క్వచిత్ సుదృఢం ఫలితార్థం అత్రైకవిత్తమాధేయతే। ఏకత్రద్వయమితి తత్ర ఘటాభావే ధూమాభావవత్త్వసామానాధికరణ్యా
భావావగాహిజ్ఞానీయసాధ్యవత్తాజ్ఞానప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకీభూతాభావవిషయతానిరూపితహేతుసామానాధికరణ్యవిషయతావచ్ఛిన్నప్రతిబ
ద్ధ్యతానిరూపితప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకవిషయతాశ్రయఘటాభావనిష్ఠహేతుసామానాధికరణ్యవారణాయ విశిష్టతానిష్ఠసాధ్యవత్తాజ్ఞాన

సాధ్యా।కం। ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్యధికరణతారూపావచ్ఛిన్న విశేష్యతానిష్ఠావచ్ఛేదకతానిరూపిత హేత్వసామానాధికరణ్యవిషయతానిష్ఠా
వచ్ఛేదకతాక ప్రతిబధ్యతానిరూపితప్రతిబంధకత్వమేవ వాచ్యం ఏవంశ్చ తృశంభవస్యం భవత్యేవేతి తత్త్వం నను హేత్వసామానాధికరణ్యాద్యక్ష
హేత్వత్వహేతుకత్వేతి హేత్వసామానాధికరణ్యాభావనిష్ఠ హేత్వసామానాధికరణ్యలక్షణసమన్వయాదర్శం భవపో నక్షం భవతి తథాపి హేతు
౨౬ హేత్వసామానాధికరణ్యాభావవిషయతానిరూపిత హేత్వసామానాధికరణ్యాభావవిషయతాయా హేత్వసామానాధికరణ్యాభావధ
ర్మికసాధ్యవత్త్వజ్ఞానప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వం తాదృశజ్ఞానప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకత్వాప్రతిపాద్యం ఘటితో హేత్వసమానాధికరణ
ఇత్యాకారకసాధ్యజ్ఞానవిరోధిఘటితో హేత్వసమానాధికరణ ఇతి జ్ఞానవిరోధిజ్ఞానవిషయఘటనిష్ఠ హేత్వసామానాధికరణ్యే
తి వ్యాప్తివారణాయ హేత్వసామానాధికరణ్యవిషయతాయాం సాధ్యాభావవత్త్వజ్ఞానప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకభిన్నత్వనివేశాత్ సాధ్యాభావ
వ్యాప్యవ్యాప్యత్వవిరోధిత్వం యత్తద్వత్త్వజ్ఞానప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకతాకత తద్వత్త్వజ్ఞానప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకీయప్రకారతాశ్రయత్వం ప్రతిబ

ధృత్వనివేశాత్ సాధ్యాభావవ్యాప్యాభిధపదాశ్రః। వహ్నివ్యాప్యధూమాద్యుశే వ్యభిచారవారణాయ ప్రతిబంధకత్వనివేశః। అథప్రతిబంధకత్వనివేశేపి వహ్ని

వ్యాప్యధూమాద్యశే వహ్న్యభావనిశ్చయే హేతుసామానాధికరణ్యావారణావశ్యక్త్వం ఉక్తజ్ఞానస్యాపి సాధ్యవత్త్వజ్ఞానప్రతిబంధకత్వాత్ తథాహి వహ్నివ్యాప్య

భావవాన్ వహ్న్యభావవాన్ వహ్న్యభావవాన్ హ్రదః ఇతి జ్ఞానకత్వే హ్రదధర్మికవహ్నివ్యాప్యవత్త్వజ్ఞానస్యానుత్పాదాదితి చేన్న ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వ

ంశానతిరిక్తవృత్తిత్వం వాచ్యం తద్విషయతాయాః కిం రూపకం బంధకతావచ్ఛేదకత్వేన్యనతిరిక్తవృత్తిత్వాభావాన్నాతివ్యాప్తిః సంశయ నప్రవం సాధ్య

భావా భావాదివ్యాప్యవత్త ఇత్యత్రాదినా సాధ్యవత్తౌ వహ్నిదళకృతిరూపా ఇతి భట్టాచార్యైరుక్తం న సంగచ్ఛతే ఇతి వాచ్యం వహ్నిసాధకహేతౌ వహ్న్యభావవ

జ్జలవద్వృత్తిజలపరిగ్రాహకతాపాదాదిపదస్య తాదృశజ్ఞానీయవిషయతాయాం ప్రతిబంధకతానతిరిక్తవృత్తిత్వాదితి సాధ్యవత్త్వజ్ఞానవిరో

ధినిహేతుసామానాధికరణ్యప్రసాపి విరోధిత్వం సాధారణ్యం। విరోధిత్వం వ్యాప్యాదివ్యావృత్తం అత సాధ్యాభావవ్యాప్యాదినిష్ఠే హేతుసామా

నాధికరణ్యే నాతివ్యాప్తిః ఏతత్ప్రాణాపేక్షయా లఘుప్రకారమాహ సాధ్యాభావత్వజ్ఞానవిరోధిని హేతుసామానాధికరణ్యప్రసఙ్గ విరోధిత్వేన

సాధ్యాశేషే। తిహేత్వాభాసతావచ్ఛేదకత్వమితి। అత్రహేత్వాభాసతావచ్ఛేదకత్వం ప్రకృతానుమితి జనకతావచ్ఛేదకవిషయితావచ్ఛిన్నప్రతిబధ్యతానిరూపితప్ర
తిబంధకతావచ్ఛేదకత్వం సాధ్యాభావవ్యాప్యాదినిష్ఠహేతుసామానాధికరణ్యం న తథా అత్ర తత్కల్పే కింలాఘవం పూర్వకల్పే సాధ్యాభావవ్యాప్య
సామానాధికరణ్యావగాహిత్వసాధ్యవత్వజ్ఞానప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వే ద్వయోశ్చ ప్రకృతానుమితి జనకతావచ్ఛేదకవిషయితావచ్ఛిన్నప్రతిబధ్యతానిరూపిత
12 ప్రకారతావచ్ఛేదకత్వవిశేషణాదిద్వయోః తత్రైవ లఘుత్వాదితి చేన్న పూర్వకల్పే కాంచనమయధూమాన్ వహ్నేరిత్యాదౌ సాధ్యవత్వజ్ఞానేఽపి అవిరోధిని
కాంచనమయత్వాభావేఽపి తత్సామానాధికరణ్యగ్రహావిరోధిత్వేన హేతుతత్సామానాధికరణ్య కాంచనమయత్వాభావేఽతివ్యాప్తిరతః సాధ్యవత్వజ్ఞా
నధర్మితావచ్ఛేదకయోర్ధర్మయోః ధర్మస్తద్ధర్మావచ్ఛిన్నవిశేష్యకత్వేన సాధ్యవత్వజ్ఞానవిరోధితావచ్ఛేదకత్వమిత్యేతదపేక్షయా ద్వితీయస్య
త్రైలాఘవవిశేష్యత్వస్యత్వాత్। అత్రేదం బోధ్యం। ప్రకృతసాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రకారతానిష్ఠావచ్ఛేదకతాకప్రతిబధ్యతానిరూపితప్రతిబంధకతావ
చ్ఛేదకత్వం నివేశే కాంచనమయధూమత్వావచ్ఛిన్నప్రకారతాయాః అపి ధూమత్వావచ్ఛిన్నప్రకారతాత్వేన ధూమాభావవత్వజ్ఞానప్రతిబధ్యతా

వచ్ఛేదకత్వమాత్రేణ కాంచనమయధూమవాన్ వహ్నేరిత్యాదౌ ధూమాభావే హేతుతాపాదికేరణ ప్రకాశం ఘవిసాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రకారతావచ్ఛిన్నత్వ

ం ప్రతిబధ్యతాయాం స్వరూపసంబంధరూపమేవ నివేశనీయం న తు వ్యాపకత్వం యేన కాంచనమయత్వాభావే సాధ్యవల్లఘ్యజ్ఞానవిరోధిప్రత్యక్షప్రకారతాపు

రస్కారః న చ వహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యాదౌ మహానసీయవహ్న్యభావదేశీయవహ్న్యాదిరోధిత్వాత్ సత్త్వే ఽతివ్యాప్తిరితి వాచ్యం సాధ్యతావచ్ఛేదకపర్యాప్త్యవచ్ఛేదక

తాక ప్రకారతావచ్ఛిన్నప్రతిబధ్యతానివేశాత్। పర్యాప్తివ్యాపకత్వయోః స్వాప్యైక్యత్వకారవాభావాత్ న చ కాంచనమయధూమత్వావచ్ఛిన్నప్రకారతాయా

అపి కాంచనమయత్వప్రకారతానిరూపితధూమత్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యతాత్వేన కాంచనమయత్వాభావనిశ్చయప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకత్వేన దోషవారణ

మశక్యమితి వాచ్యం విశేష్యతాప్రకారతయోరభిదమతే విప్రకారతాత్వేన ప్రకారతావచ్ఛిన్నత్వనివేశేన దోషాభావాత్ న చ వహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యా

దౌ పర్వతో వహ్నిమాన్ ఘటవానిత్యాకారకగ్రహే వహ్నిఘటయోరుభయాభావప్రకారకప్రతిబంధకతయా హేతునిష్ఠవహ్నిఘటయోరుభయాభావసామానా

ధికరణ్యైకలతివ్యాప్తిరితి వాచ్యం సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రకారతాతిరిక్తధర్మితావచ్ఛేదకతా ప్రకారతాభిన్నవచ్ఛిన్నత్వమపి నివేశ్య

సాధ్యాభావ॥ దోషవారణాయ ఇదం పత్రక్రమకల్పినౌరవమితి ధ్యేయం॥ అథ సాధ్యవత్తాజ్ఞానవిరోధినిష్ఠత్వసామానాధికరణ్యగ్రహవిరోధిత్వే సతి హేతావభావత్వ
ం తత్రసాధ్యాభావవ్యాప్త్యైహేతుసామానాధికరణ్యవారణాయ హేత్వాభాస ఇతి తత్ర హేత్వాభాసత్వం ప్రకృతానుమితిజనకజ్ఞానవిరోధిత్వమేవ ప్ర
సుమితిజనకజ్ఞానస్యాప్యనుమితిజనకతావచ్ఛేదకకోటిప్రవిష్టవిషయిత్వాపత్తిస్తత్త్వేననివేశ్య నతు యత్కించిద్వ్యాప్తివిశిష్టపక్షధర్మతావగాహిజ్ఞా
౧౮ నత్వేనతద్భానత్వం తా[illegible] న్యత్వ్యాప్యభావధూమతితనానావిధవ్యాప్తినామననుగమేన తాదృశనానావిధవ్యభిచారకసంగ్రహకంభవాత్ తద్వ్యాప్త్యవగాహి
సమూహాలంబనానుమితినివేశేన తత్సంగ్రహేపి పక్షధర్మతావగాహితాయాం ప్రయోజనవిశేషాగానివేశేన సంగ్రహే నైన తాదృశాభావగ్రహవిరోధిత్వ
నివేశవైయర్థ్యాపత్తేరితి। అథ కాంచనమయధూమవాన్ కాంచనమయవహ్నేరిత్యాదౌ సాధ్యాభావాప్రసిద్ధిసాధనాప్రసిద్ధివారణాయ తద్ఘటకస్వసంభవి
కత్వం వైయర్థ్యసంశయానవవిశిష్టసాధ్యసాధనప్రసిద్ధివిరోధిత్వం నివేశనీయమితి వాచ్యం తథా సతి రూపాన్తశ్లెపై విహేతుమత్వప్రసిద్ధివిరోధిత్వం ని
వేశ్య[illegible]ం తద్ఘటకవైయర్థ్యస్య దుర్వారత్వాత్ నసుప్రాదౌ ధూమవాన్ వహ్నేరిత్యాదౌ ధూమవ్యాప్యాభావవద్రాదావతివ్యాప్తివా

రణాయ తత్సాధ్యకత్వమితి వాచ్యం జనకతావచ్ఛేదకీభూతపక్షస్తు ముఖ్యవిశేష్యతానిరూపితప్రకారతావచ్ఛిన్ననవచ్ఛిన్నత్వస్య ప్రతిబధ్యతావిశేషణత్వాత్సాధ్యవిరో
ధవారణాయ తదితి వాచ్యం సామానాధికరణ్యగ్రహవిరోధిత్వస్య నివేశ్యత్వాదితి భిన్నవిశేషణాదలప్రవేశే సాధ్యసాధనగ్రహవిరోధిత్వయువత్వం నివేశనీయం
అన్యథా పక్షే సమానాధికరణధూమాభావవ్యాప్తికాలీనధూమవాన్ పక్షో ఇత్యాదౌ పక్షే సమానాధికరణధూమవ్యాప్యరూపసాధ్యాప్రసిద్ధౌ ఏవం ధూమ
వాన్ జలసమానాధికధూమాభావవ్యాప్తికాలీనజలాదిత్యాదౌ జలత్వావచ్ఛేదేన ధూమాభావవ్యాప్యసామానాధికరణ్యరూపసాధనాప్రసిద్ధ్యాదౌ
చాతివ్యాప్తిః । జలత్వావచ్ఛేదేన ధూమాభావవ్యాప్యసామానాధికరణ్యగ్రహసత్త్వే ధూమాభావవ్యాప్యవిశేష్యజలత్వావచ్ఛిన్నసామానాధికరణ్యగ్రహా
సంభవాత్ న చ జలత్వావచ్ఛేదేన సాధ్యాభావవ్యాప్యసామానాధికరణ్యగ్రహసత్త్వే తద్విషయవిరోధాభావేన ధూమాభావవ్యాప్యం తత్ర జలత్వా
వచ్ఛిన్నసామానాధికరణ్యగ్రహాసంభవాదితి వాచ్యం । త   భావవాన్ ధూమవానిత్యాదిజ్ఞానే వ్యభిచారసంశయాహార్య సాధ్యవత్తాజ్ఞానప్రతిబంధకతా
వచ్ఛేదకీభూతాయా ధూమాభావవచ్ఛిన్నప్రకారతాతద్ధూమాభావచ్ఛేదేన హేత్వసామానాధికరణ్యగ్రహవిరోధిత్వస్య నివేశ్యత్వాత్ అన్యథా తాదృశజ్ఞానేప

సమ్యగ్. | క్షితావహ్నిదేనధూమసామానాధికరణ్యప్రసిద్ధ్యా వ్యభిచారాప్రసిద్ధేః కేచంతు పూర్వకల్పే గౌరవేణ తద్విశేషణసాధ్యనివేశ్యతయా హేత్వభావవత్త్వస్థ
న దావతివ్యాప్తి వారకతయా తద్దళసార్థక్యం ఇదం ఘటవద్భిన్నం పూర్వకల్పే ఇతి గగనాభావవత్త్వా దిత్యత్ర తాదాత్మ్యేన హేతుతాయాం తాదాత్మ్యసంబ
ంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాయా గగనాభావాత్మకత్వస్వరూపత్వేన అభావప్రతియోగి గగనత్వేన అభావప్రతియోగి నిత్యజ్ఞానవిషయతాత్మక వ్యాప్యత్వాప్రసిద్ధ్యా
౧౯ తివ్యాప్తివారణాయ విశేష్యదళసార్థక్యం భవాదితి కథం ప్రయోజ్యం సంభావనీతి ॥ శ్లో ౼ ౪ ౪ అథవృత్తిత్వావిశేషితస్య హేతోః కేవలసాధ్యవ్యా
పకాభావప్రతియోగిత్వస్యం యద్ధర్మిన్ వృత్తిత్వం హేతోర్జ్ఞాయతే ఇత్యాదౌ తత్ర వ్యభిచారకసామాన్యలక్షణాక్రాంతత్వేపి అనుమితిప్రతిబంధకతా కా
నతిరిక్తవృత్తివిషయతాకత్వాభావేన హేత్వాభాససామాన్యలక్షణాక్రాంతత్వం అనుమితివిరోధితా శూన్యపక్షధర్మతాజ్ఞానకాలీనజ్ఞానా
వృత్తివిషయతాకత్వం ప్రతిబంధకతానతిరిక్తవృత్తివిషయతాకత్వం సామాన్యలక్షణే నివేశ్య సామాన్యలక్షణాక్రాంతత్వసంభవేపి ప్రయోజకగౌరవ
మతో అసాధారణ్యశరీరే పక్షవృత్తిత్వమంతర్భావయతి పక్షవృత్తిత్వేసతీతి భట్టాచార్యః ॥ అథవహ్న్యభావవజ్జలాదిమద్వృత్తిజలవద్రూపా

న్యా

దాపత్తిప్రసంగవారణాయ హేతావభావసామాన్యనిరుక్తౌ విశిష్టత్వఘటితత్వం నివేశితమ్ ఇత్యత ఆహ ముక్తాధారస్యేతి హేతావభావలక్షణాక్రాంతత్వమిత్యపి ద్రష్టవ్యమి
తి తాదృశవిశేషణదానే యథా సాధ్యాభావవ్యాప్యప్రతియోగితావత్త్వమ్ పక్షే సత్ప్రతిపక్షవ్యాప్తిమాశంక్య తస్యాలక్ష్యత్వమంగీకృత్య సాధ్యాభావాభావవద్వృత్తిత్వరూ
పవ్యాప్తిఘటితస్య సాధ్యాభావవ్యాప్యవత్పక్షే దోషే సత్ప్రతిపక్షత్వమంగీకృతం। తథా హేతుఘటిత సాధ్యవ్యాపకీభూతాభావప్రతియోగి మత్పక్షే దోషవాసా
ధారణ్యరూపమిత్యపి తద్గ్రంథతాత్పర్యవర్ణనే సత్ప్రకాశ్యను పపత్తిరిత్యాహుః॥ తన్న విశిష్టాభావో భయాభావప్రతియోగిమత్పక్షస్య సద్భేతావపిసంభవాత్
ప్రతియోగిత్వస్య హేతుతావచ్ఛేదకరూపేణ బోధ్యమితి వ్యాప్తిపంచకే దర్శితకృతాక్షితత్వాద్ధేతుతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రతియోగిత్వస్యైవ వ్యతిరేకవ్యాప్తితయా
తద్విశిష్టవత్తాజ్ఞానస్య తద్విశిష్టజ్ఞానస్య ప్రతిబంధకత్వాదుక్తప్రతియోగిమత్పక్షాదిజ్ఞానస్య ప్రతిబంధకత్వే మానాభావాచ్చ సద్వైశిష్ట్యవ్యాప్య
వృత్తిధర్మానవచ్ఛిన్నత్వం నివిష్టం తత్తజ్జ్ఞానస్య ప్రతిబంధకత్వం నాయత్యావశ్యకత్వమితి వాచ్యం ప్రవిశిష్టస్య హేతుతావచ్ఛేదకత్వే ప్రకృతాభావాభావవ్యాప్తిప్రస
ంగాత్ హేతుతావచ్ఛేదకభిన్నత్వం తత్ర నివేశ్య నిరుక్తౌ ప్రమేయస్య హేతుతావచ్ఛేదకత్వే ప్రసిద్ధిరిత తత్ర దారిభాషికే చేదోనివృత్త్య ఇత్యుక్తే హేతుతజ్జ్ఞాని

అపా।౫౧ ప్రతిబంధకత్వకల్పనే స్యానుభవస్య కల్పనాపత్తేః పరితులక్షణే విశిష్టద్వయాఘటితత్వమనివేశ్య యాదృశవిశిష్టవిషయితాయాం తత్సాధారణ్య
విషయతాభిన్నత్వే తాదృశవిశిష్టద్వయానిరూపితత్వోభయపర్యాప్త్యనివేశాన్నానుపపత్తిః। అథవా ఽసాధారణ్యవిషయతాత్వాభావవత్త్వస్యనివేశాన్నానుప
పత్తిః నన్వేవం తత్సత్ప్రతిపక్షవిషయతాభిన్నత్వం నివేశ్య ఘటితసత్ప్రతిపక్షే లక్షణాగమనసంభవాత్తస్యాపి లక్ష్యత్వప్రసక్తౌ సాధారణ్యానుమితత్వాపత్తిరితి
౭౦ వాచ్యం పూర్వం యథాశ్రుతవ్యాఖ్యాయాం తద్దోషోక్తావపి అత్రేదానీం దర్శితలాఘవానుసారేణ వ్యాఖ్యాయాం తస్య ఘటితసత్ప్రతిపక్షే లక్ష్యత్వేష్టత్వాత్ అత
ఏవ పూర్వోక్తౌ సాధారణ్యసత్ప్రతిపక్షయోర్వైలక్షణ్యాయ సత్ప్రతిపక్షత్వాదిన్నైవ నివేశః కృతః అన్యథా హేతుఘటితవ్యాప్తిఘటితవిశేషణేనైవ తయో
ర్విశేషాభిధానస్య వ్యర్థతాపత్తేరితి వదంతి॥ అన్యేతు ఇదానీం విశిష్టద్వయాఘటితత్వనివేశ ఏవ నాస్తి కింతు జ్ఞానవైశిష్ట్యావచ్ఛిన్నతాపన్నసాధారణ్యవిషయతావచ్ఛిన్న
త్వోభయాభావ ఏవ ప్రతిబంధకతాయాం నివిష్టః ఇత్యాపత్తిపక్షాభావవజ్జలాదిమద్వృత్తి జలవద్ధ్రదాదివారణం అన్యథాసాధారణ్యఘటకసంశయస్య ప్రతిబంధకం భవతీత్యా
హుః॥౦॥ శ్రీ॥ - ఇతి సాధారణగ్రంథః సమాప్తః॥ శుభమస్తు॥ బ॥౧॥ సంవత్సరేణ లిఖితమిదం పుస్తకం ... ॥ శ్రీ ॥ - ॥ శ్రీ ॥ - ॥ శ్రీ ॥ శ్రీ ॥